

UNITÁRIUS ÉLET

52. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
1998. SZEPTEMBER-OKTÓBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Reformátori arcképcsarnok

Rotterdami Erasmus (1469–1536)

A TARTALOMBÓL

„Hol a többi kilenc”

Októberi emlékezés

Szövetség és Törvény

Hogyan lehet a lelkész hatékony vezető?

Unitárius elődeinkről...

Bogáti Fazakas Miklós és költészete

In memoriam 1956

Ifjúsági konferenciák Erdélyben és Angliában

Felhívás!

Ezúton tájékoztatunk mindenkit, hogy mostani számunkban küldjük ki az 1999-es évre szóló befizetési csekkeinket. Az előfizetés díja változatlan: évi 1.200,- Ft, amelyet egyházi központunkba vagy az OTP Bankba kell eljuttatni.

Ismételten felhívjuk híveink figyelmét anyagi támogatásuk fontosságára, mert példányszámunk nagyon lecsökkent az elmaradt befizetések miatt.

A Magyarországi Unitárius Egyháznak az Unitárius Élet az egyetlen megjelenő sajtója. Ezért lapunk a legfőbb lehetősége annak, hogy hirdessük történelmi egyház voltunkat, és megismertessük az emberekkel azt a tényt, hogy a világon először az unitáriusok álltak ki a vallásszabadság mellett.

Ha nem vagyunk jelen intenzíven – ez esetben lapunkkal is – a közéletben, ne csodálkozzunk, ha keveset tudnak rólunk, vagy nem ismerve tanainkat pontatlanul tájékoznak rólunk az emberek.

Természetesen elsősorban lelkészeink, presbitereink, egyházi tisztségviselőink segítségére számítunk, hogy híveink és ismerőseik körében hassanak oda, hogy minél többen segítsék adományaikkal lapunk megjelenését, és ne lehetetlenüljön el teljesen az a missziós munka, hogy az idősök, szegényebb sorsúak és erdélyi testvéreink továbbra is ingyen kaphassák az Unitárius Életet.

Külföldi adományozóink szokásos évi támogatásukat készpénzben, illetve MONEY ORDER vagy CASHIER'S CHEK formájában (ne magáncsekken) szintén egyházi központunkhoz juttassák el „Unitárius Élet” megjelöléssel. A postaköltségek különösen külföldre és a tengerentúlra még inkább megnöttek. Kérjük külföldi előfizetőnket, adományaiknál vegyék ezt figyelembe.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani azon névtelenségben maradó híveinknek, akik nyáron megértették és megszívták kérésünket, és adományukkal lehetővé tették lapunk fennmaradását.

A szerk.

Olvassuk együtt a Bibliát hétről-hétre!

Aug. 31. – Szept. 6. I. Móz. 9; 1–17

Szept. 7. – Szept. 13. I. Móz. 15; 7–20

Szept. 14. – Szept. 20. I. Móz. 17; 1–8

Szept. 21. – Szept. 27. II. Móz. 6; 2–8

Szept. 28. – Okt. 4. II. Móz. 19;

Okt. 5. – Okt. 11. II. Móz. 20; 1–17

Okt. 12. – Okt. 18. II. Móz. 24; 1–11

Okt. 19. – Okt. 25. I. Kor. 11; 23–26

„Halld meg Izrael: Az Úr a mi Istenünk, egyedül az Úr!

Szeresd azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből!

Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked.”

(V. Móz. 6; 4–6)

A Heltai Gáspár Könyvesbolt kínálatából

SZENCI MOLNÁR TÁRSASÁG

Ifj. Barta János: A meg nem értett királynő
Sára Péter: A magyar nyelv titokzatos forrásánál

Szij Rezső: Ex libriszek és alkalmi grafikák
Szij Rezső: Mata János (1907–1994)

Szij Rezső: Festmények-rajzok-szobrok a gyűjteményben

Szij Rezső: Könyvkiadás könyvművészet társadalom

Horváth Lajos: Turul és kereszt

Szalay Károly: Tajgetosz

Kajetán Endre: Batu Kán második látogatása Magyarországon

Beke Albert: A halál nem alibi

Beke Albert: Szemben a széllel

Beke Albert: Ady és barátai új megvilágításban

Hartyáni István: Egy könyvkiadó emlékei

Szathmáry Lajos: Arcok chicagói szemmel

Krúdy Gyula: Pál apostol levelei

Benedeczky István: Apáthy István a tudós és a hazafi

Prohászka Ottokár: Kultúra és terror

Kajetán Endre: A második mohács

Szabó Dezső: Elkergetett istenek

Gazdag László: Átváltozások az Elbától keletre és nyugatra

Lapzárta minden páros hó 15-én van. A később beérkezett írással a szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Unitárius vallási műsorok

Magyar Televízió – 1-es csatorna

„Örömhír” c. műsor

december 20., vasárnap
(pontos időpont a TV-műsorból)

„Egy az Isten” c. félóra

október 30., péntek 13.30.
november 27., péntek 13.30.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Rovatvezetők:
Kászoni József
(hazai és határon túli kultúra),
Kelemen Miklós
(egyháztörténet),
Rázmány Csaba
(hazai egyházi tudósítások),
Dr. Somogyi László
(Teológiai Műhely)

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2–4., Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:
egyházi központunkban, a lelkesítő irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.
Évi előfizetési díj: 1200,- Ft
Egyes szám ára 200,- Ft
Megjelenik kéthavonta.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

„Hol a többi kilenc?” (Őszi hálaadás)

Amikor útban volt Jeruzsálem felé, Samária és Galilea között haladt át. Amint beért egy faluba, szembejött vele tíz leprás férfi, akik távol megálltak és kiáltozva kérték: „Jézus, Mester, könyörülj rajtunk!”. Amikor meglátta őket, így szólt hozzájuk. „Menjete el, mutassátok meg magatokat a papoknak.” És amíg odaértek, megtisztultak. Egyikük pedig, amikor látta, hogy meggyógyult, visszatért és fennhangon dicsőítette Istent. Arcra borult Jézus lábánál, és hálát adott neki. Ez pedig samáriai volt. Jézus ekkor így szólt: „Vajon nem tízen tisztultak-e meg? Hol van a többi kilenc?”

(Lk. 17, 11–19)

Továtűnt éjszakám csendjében rátok gondoltam, testvéreim: rátok, akik itt vagytok, akik eljöttetek megünnepelni szép őszi – és ősi – unitárius ünnepünket Szent Mihály vasárnapján. Tíratok gondoltam, és azokra, akik ma nincsenek itt közöttünk. Elképzeltem, magam elé idéztem ezt a szép templomot úgy, ahogy most látom erről a helyről: a gyülekezet tagjait a padokban, velem szemben az új orgonát, az ablak pompás üvegfestményét, Pecz Samu nagyszerű munkáját, amely ebben a műalkotásokban oly gazdag városban is a párját ritkítja. És most a valóságban élem át ugyanazt, s öröm és ünnepi érzés tölti el a szívemet, mint bizonyára a tieteket is.

Ebben a felemelő pillanatban gondoljunk mindnyájan arra, akinek a nevében itt összegyűltünk: aki nek az imént felolvasott igéje megszólított minket, és bizonyára arra készítette, hogy ha csak egy percig is, de eltöprengjünk és próbáljunk magunkba nézni, önvizsgálatot tartani.

Szinte elkerülhetetlen, hogy a felolvasott bibliai szakasz hallatán megkérdezzük magunktól: mi vajon kihez vagyunk hasonlóak? Ahhoz a samaritanushoz-e, ahhoz az adott helyen idegennek számító férfiúhoz, aki miután csodálatosképpen megtisztult rettenetes betegségétől, visszatért Jézushoz, hogy hálát adjon neki? Vagy pedig – külön-külön mindnyájan – egy vagyunk ama

kilenc közül, akik ugyanúgy részesültek a kegyelemben, mint a samaritanus, s akiket aztán Jézus soha többé nem látott?

Ebből a kérdésből azonban következik egy másik kérdés: mit jelent, mit jelenthet ma az, hogy „hálát adni”? Miért adhat hálát a mai ember egy bizonytalan világban, amelyben két szörnyű háború után sem szűnt meg a feszültség a népek között, amelyben otthonos fogalom az „etnikai tisztogatás” fedőneve mögé bújtatott közönséges népirtás, amelyben állandó jelenség a „világéhség”, a sokmillió tömegek éhezése, amelyben folyamatosan kísért a munkanélküliség, a nyomor, a bűnözés réme, a mindennapi közvetlen életveszély, s amely fölött ott lebeg egy hajszára függesztve, mint Damoklész kardja, a tömegpusztító, a világpusztító fegyverek fenyegetése?

Hitem szerint minderre választ kapunk, ha figyelmesen hallgatjuk a mai evangéliumi tanítást.

A felolvasott bibliai szakasz 11. és 12. versében ez áll: „Amikor útban volt Jeruzsálem felé, Samária és Galilea között haladt át. Amint beért egy faluba, szembejött vele tíz leprás férfi.” Jézus és tanítványi közössége tehát tíz leprással találja szembe magát, akik közül az egyik – bizonyára messziről, talán a ruhájáról felismerhetően – samáriabeli volt. Ha Jézusnak megesett is a szíve a leprásokon, ez utóbbiért, a samáriabeliért, nem kellett volna semmit tennie, hiszen ő idegen volt a zsidók között, „kaszton kívüli” – úgy látszik azonban, a többi kilenc leprás nem köztársasította ki őt a szerencsétlenek csapatából. A balsors, a rájuk mért csapás egyesítette őket. És itt újra elénk tolul egy kérdés: vajon csak a baj, a szenvedés, a sorscsapás képes szolidaritásra, összetartóvá tenni az emberiséget; egymás örömeinek, boldogságának, jólétének látása nem képes erre? A kérdést mindannyian megválaszolhatjátok a világban szerzett tapasztalataitok, tudásotok, lelkiismeretetek szerint.

A leprások nyomorúsága nyilvánvaló. Nemcsak a szörnyű betegség sújtja őket, hanem a társadalomból való kivetettség is. Tud-

Rőt gesztenye.
Nagy út előtt a fecskeraj.
Iskolai első napon
édesanyám megsíratott,
de bizony én fűtörészve
vágta neki.

SZEPTEMBER

Kolozsvári fámhoz kellett újra
fordulnom. Tizennégy évvel azelőtt
„Április”-omhoz „állt modellt”...
Tűnődtem. Hová lettél, karcsú derék?

nunk kell, hogy mindenhol, ahol ez a kórság elterjedt, hasznos, de embertelen szabályok határozták meg a fertőzöttek érintkezését a világgal. Sok helyen teljesen elszigetelték őket az ún. lepratelepeken. De ahol ilyenek nem voltak, ott sem volt szabad közeledniük egészséges embertársaikhoz, akikkel szemben tisztátalannak minősültek; kolomppal, csengettyűvel kellett jelezniük leprás voltukat, hogy mások se közeledjenek hozzájuk; hangosan kellett ismételtetniük a „tisztátalan, tisztátalan” szót, amikor valaki gyanútlanul feléjük tartott. Ilyen körülmények között szakad ki a szóban forgó bibliai történet leprásaiból a szívszaggató kérdés: „Jézus, Mester, könyörülj rajtunk!”

Jézus azt mondja: „Menjetek el, mutassátok meg magatokat a papoknak.” Amihez az evangélista tömören hozzáfűzi: „És amíg odaértek, megtisztultak.”

Az egyszerű, pátosz nélküli meghagyás, hogy „mutassátok meg magatokat a papoknak”, összhangban van az akkori zsidó társadalom törvényeivel: azzal, hogy a papok állapították meg, ki vált tisztátalanná, azaz kit támadott meg a betegség. Fordított eset gyakorlatilag alig volt, hiszen a lepra még ma is nagyrészt gyógyíthatatlan. De elvileg az is a papok dolga volt, hogy megállapítsák az esetleges gyógyulás tényét. Meg kellett vizsgálniuk az e célból jelentkezőket, s ha már nem látták rajtuk a betegség jeleit, tisztának nyilvánították őket, azok pedig visszatérhettek a társadalomba.

Érdemes külön felfigyelni arra ebben a jézusi történetben, hogy a *csoda* itt is önmagán túlmutató, mély tanulságot hordozó tény. Hiszen a történet így folytatódik az idézett evangéliumi rész 15–19. verseiben:

Egyikük pedig, amikor látta, hogy meggyógyult, visszatért, és fennhangon dicsőítette Istent. Arcra borult Jézus lábánál, és hálát adott neki. Ez pedig samáriai volt. Jézus ekkor így szólt: „Vajon nem tízen tisztultak-e meg? Hol van a többi kilenc? Nem akadt más, aki visszatért volna, hogy dicsőítse Istent, csak ez az egy idegen?” És ezt mondta az Úr: „Kelj fel, menj el, hited megtartott téged.”

Az első, ami szembetűnik az idézett sorokból, a *hálátlanság*. Az, hogy ez a rút jellemhiba mennyire közös, mennyire általános tulajdonsága az emberek nagy részének. A szóban forgó esetben tíz ember közül egy volt hálás, és ez még jó arány az átlaghoz képest. Ma vajon hány jönne vissza a tíz gyógyult közül, hogy hálát adjon? Vagy inkább kérdezzük így: hány beteget kellene meggyógyítania Jézusnak, hogy egy visszajöjjön? Két évezred telt el az emberiség fölött az itt elbeszélte történet óta, az ember azonban semmit sem változott, ez elmaradó kilencnek ugyanolyan „okai” lehettek a hálátlanságra, pontosabban ugyanolyan ürügyei, kifogásai, mint ma nekünk. Hogy fontosabb, sürgősebb dolgaik voltak. Siettek elfoglalni helyüket a társadalomban. Siettek visszaszerezni azt, amit elveszítettek, s még inkább megszerezni azt, aminek a megszerzéséből betegként kimaradtak. Meg aztán a gyógyulás nem olyan jog-e, ami kijár nekik? Ők zsidók, Jézus zsidó; ha gyógyítani tud, kötelessége volt meggyógyítani őket; adjon csak hálát neki az az idegen, akin külön jókedvében segített.

Nézzünk magunkba testvéreim: nem hasonlít-e a hálátlanságnak ez a filozófiája ahhoz, amikor mi utasítjuk el a hála gondolatát, mondván, hogy minden, amit elértünk, a mi munkánk, szorgalmunk, ügyességünk, ötletességünk eredménye?

A második dolog, ami felkelti figyelmünket a történetben, a *hála* és a *hála jutalma*; s úgy érzem, ebben van az ige fő tanítása. Mit vesztett a kilenc azzal, hogy nem ment el Jézushoz? Mit nyert a szamaritánus azzal, hogy visszament hozzá?

Bár a történet nem szól arról, hogy Jézus visszavonta volna a többtől a gyógyulást (és nyilván nem is tette ezt, méltatlan lett volna őhozzá), a hála jutalma már abban megmutatkozik, hogy a gyógyult egyáltalán visszamehetett Jézushoz, oda-lephetett hozzá, elébe térdelhetett. Azelőtt csak távolról kiálthatott feléje. Most akár melléje is ülhet, megoszthatja vele ételét-italát, követheti őt és hallgathatja csodálatos tanításait. Azelőtt csak távolról látta Jézust, most a szó igazi értelmében találkozik vele. A hála révén az ember a létnek egy más, nem mindennapi, egy minden tekintetben gazdagabb dimenziójába jut el: a szentség közelébe. Unitárius fogalmaink szerint Istennel kerül kapcsolatba, akitől jön minden jó és tökéletes ajándék.

És még mindig van tanulsága az evangéliumi történetnek. Úgy gondolom, sok egyéb mellett végül arra kell felfigyelnünk, hogy külön-külön nem vagyunk elegek a magunk számára: rá vagyunk utalva másokra, a többiekre, a közülünk való és a nem közülünk való felebarátokra, rá vagyunk utalva egymásra. Kell nekünk a másik ember figyelme, szánalma, részvéte, segítsége, ahogy a leprásoknak kellett Jézus könyörülete; és kell nekünk mindenekelőtt a *hit*, a megtartó hit Istenben és abban, hogy őáltala létezik és működik a világban a szeretet, a szolidaritás, a segítőkészség az emberek között. Kell nekünk a *hit* abban, hogy vannak akik nem közömbösek irántunk, nem mennek el mellettünk részvétlenül, nem gázolnak át rajtunk – és a hit abban, hogy mi is könyörületesek, segítőkészek tudunk lenni embertársaink iránt.

Ez az igazi hála: ugyanúgy jót tenni a másikkal, ahogy azt mi is elvárjuk. Jézus nem azért várta vissza a többi kilencet is, hogy nagyobb dicsőségben fürödjék, mint gyógyító, mint csodatevő, hiszen az egy visszatérő sem őt dicsőítette, hanem az őbenne megnyilvánuló, őáltala cselekvő Istent. Azért várta vissza a többieket is, hogy több legyen a világban a jótettet követő hála: az újabb jótett. Hogy amikor majd visszajön a többi kilenc is, bekövetkezzék a hála és a jótettek láncreakciója: uralkodóvá válják a világban a szeretet, a szolidaritás, a segítőkészség samáriabeliek és zsidók, férfiak és nők, felnőttek és gyermekek, betegek és egészségesek, szegények és tehetősök, lelki szegények és bölcsék, erősek és gyengék, alávetettek és hatalommal felruházottak között; hogy jöjjön közelebb mindnyájunkhoz Isten országa, s mi ünnepi lélekkel és hálaadással igyekezzünk feléje. Ámen.

Kászoni József

Tied az ország és a hatalom és a dicsőség

Veress Zoltán Svédországban élő író a Miatyánkról szóló elmélkedéseinek folytatása.

Elértünk a Miatyánk utolsó szavaihoz. Akinek közületek volt hozzá kedve és türelme, két év alatt átgondolhatta velünk a Mesterünktől tanult, a Bibliában kanonikus szövegbe foglalt imádság egymást követő fohászait. Az utolsó mondat nem kérdés, hanem rövid záradék: „Mert tied az ország és a hatalom és a dicsőség mindörökké.”

Hadd jegyezzem meg először azt, ami a legkevésbé fontos: hogy a Miatyánk mint szöveg a célszerű megszerkesztettség, a végletes tömörség mesterműve. Kezdődik egy rövid megszólítással, ami azonnal elmond minden lényegest a megszólítottól, sőt a megszólított és megszólító viszonyáról is: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben”. Ezután egyetlen fölösleges szó nélkül felsorolja mindazt, amit kérünk, amit napról napra szükséges kérnünk, amit egyedül őtől kérhetünk, akit megszólítottunk. Végül jelzi, hogy ennyi volt a mondanivalónk, és mintegy elbúcsúzik.

De nemcsak elbúcsúzik: a búcsú szavaiban is kijelentést hordoz. Magvas, súlyos igazságokat ad tudtunkra.

Ezek a szavak tehát szerves részét alkotják a Miatyánknak. Protestáns gyakorlat szerint egyházi alkalmaink és magános áhítataink során megállás és közbeiktatás nélkül hozzámondjuk őket az imádság előző mondataihoz. A katolikusoknál ellenben a Miatyánknak pontosan kijelölt helye van a misében, ott a „Szabadíts meg minket a gonosztól” fohásza után folytatódik a szertartás saját (nem a Miatyánkhöz tartozó) szövege, a csak annak néhány mondata után hangzik el a „Mert tied az ország és a hatalom és a dicsőség mindörökké” – a Mesterünktől tanult imádság záradéka. Jelölje annak, hogy az nem csupán berekeszti imádságunkat, vele nem csupán „elköszönünk” Istentől kéréseink elébe terjesztése után: a szöveg résznek önálló tartalma van. Ezt nyilván mi, protestánsok is így gondoljuk, csak másképp juttatjuk kifejezésre.

Már az első, egyszerű nyelvtani viszonyozónak tűnő mert-ben is sajátos értelem rejlik. Mindazt, amit az előzőekben kértünk tőled, Uram, mondja ez az egyszerű szócska, azért épp tőled kértük, mert te isten vagy, pontosabban mert te vagy Isten; mert tied az ország és a hatalom és a dicső-

ség mindörökké. És akkor ki mástól kérhattuk volna?

A „tied az ország” értelme, mindannak a megfontolása után, amit eddig elmélkedéseink során megfontoltunk, eléggé kézenfekvő: tied a világ-mindenség, Uram, mivel te teremtetted, te töltöd be, te uralkodsz fölötté, s te vagy az, aki a világ-mindenség egy porszemnyi részén, itt a földön, merész és – ne vedd tiszteletlenségnek – kockázatos kísérletet teszel rá, hogy megoszd uralkodásodat tökéletlen teremtményeddel, az emberrel. Te adhatod meg annak az állapotnak a bekövetkezését, amikor ez a kísérlet már nem kockázatos: te hozhatod el körénk is, közénk is, szívünkbe is, értelmünkbe is a te országodat.

Mert „tied a hatalom”.

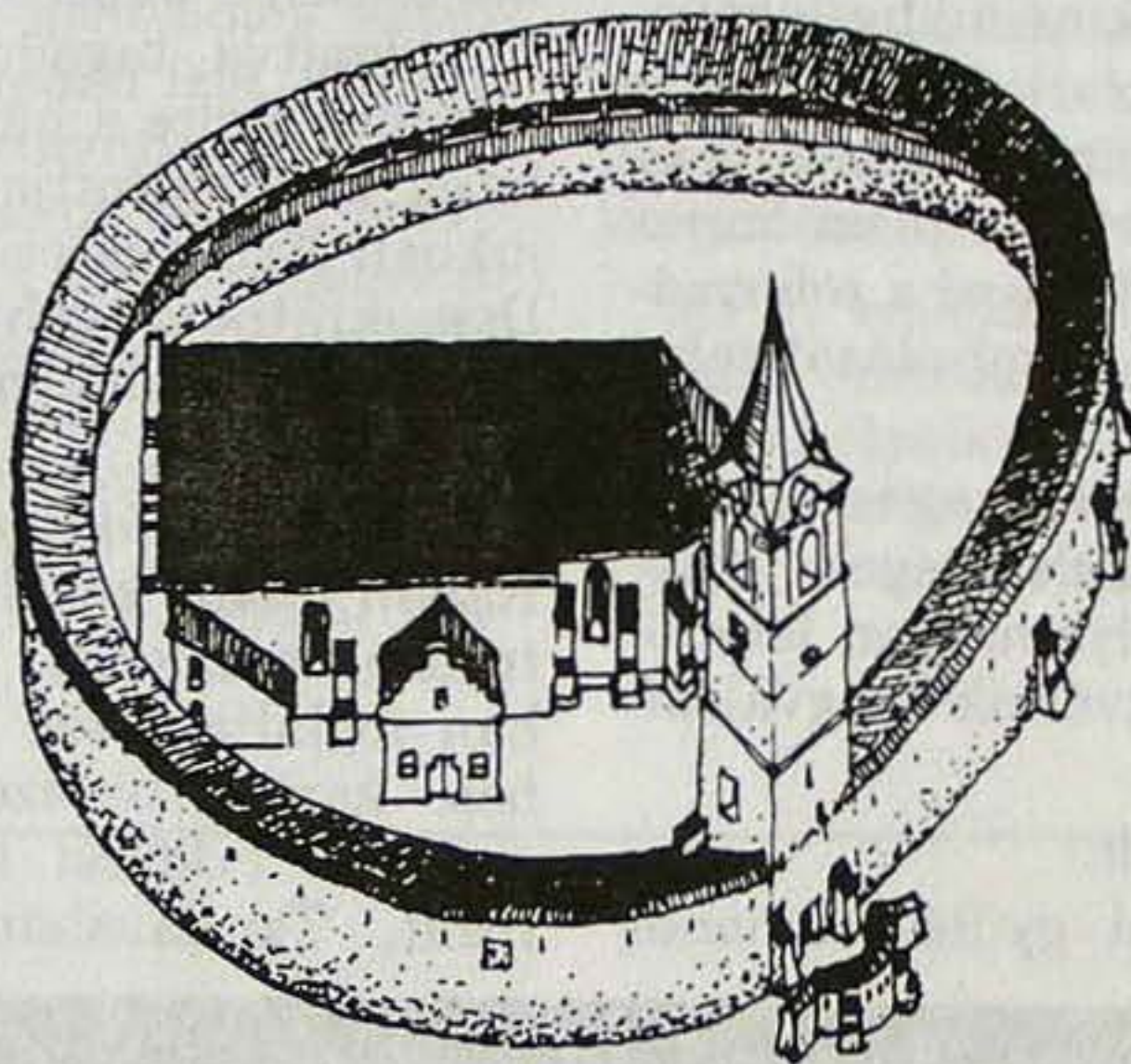
Ez a szó a Miatyánk eddigi mondataiban nem fordult elő, értelme azonban az előzőekből következik: mindenható vagy, Uram, mindent megtehetsz, amit akarsz; ahogy a zsoltáríró mondja, erős Isten vagy (az erő és a hatalom fogalmát egyébként több nyelv ugyanazzal a szóval fejezi ki); teljesítsd az elhangzott imában eléd terjesztetteket, mert akarhatod, mert megteheted, mert akarhatod megtenni. Tégy csodát velünk, Uram. Tégy csodát a te rejtett utaidon, a

te csodálatos eszközeiddel, mert sejtjük, hogy a csodát nem a te törvényeid törvényen kívül helyezésével teszed: nem sérthetünk meg téged azt képzelve, hogy valamikor valamit másképpen fogsz akarni, mint ahogy már egyszer akartad.

Mert „tied a dicsőség mindörökké”.

Erről külön kell elmélkednünk, más alkalommal, mert Isten dicsősége és az ember szerepe ennek hirdetésében a kereszténységnek az a tana, amelyet igen gyakran félreértenek, félremagyaráznak, sőt a tudatlan hitetlenség partvonalán túlról ki is gúnyolnak. Itt, a Miatyánk utolsó mondatának utolsó szintagmáját megérteni és megértetni próbálva, elég arra utalnunk, hogy Isten dicsőségét imádságunk adottnak veszi: nem azt mondja, hogy elismerjük, hirdetjük, magasztaljuk a te dicsőségedet, Uram, hanem megállapítja, hogy „tied a dicsőség”. A dicsőség azonban viszony: valamilyen erő, hatalom, eredményesség, siker elismerő és örvendező „leképzése” valakik tudatában. Imádságunk természetesen ezt is adottnak veszi: azért emeljük hozzád szívünket, Uram, azért kérjük, hogy fordítsd felénk orcádat, mert részesei vagyunk a te dicsőségednek: hitünk, szeretetünk, örvendező lelkünk tükrözi nagyságodat.

(Vége)

A csikkarcfalvirómai katolikus templomvár

Októberi emlékezés

Unitárius Egyházunk október végén a reformációra emlékezik.

A reformáció a XVI. század egyházjavító mozgalmaként a korabeli német fejedelemségek területén jelentkezett. Egyetlen célja az volt, hogy visszaállítsa az egyház erkölcsi és tanítási tisztaságát.

Köztudott, hogy a XVI. században az európai kereszténységet csak a katolikus egyház képviselte, római központtal.

A reformációt a nyugati katolikus egyház túlkapásainak megfékezése végett, Luther Márton, ágostonrendi szerzetes, a wittenbergi egyetem teológiai tanára indította el útjára. Történt ugyanis, hogy X. Leo pápa, 1514-ben, a Szent Péter templom újjáépítési költségeinek előteremtésére bűn-bocsájtó cédulákat adott ki, melyek értéküknek megfelelően megbocsájtották az addig elkövetett bűnöket.

E cédulák árusítása ellen emelte föl szavát Luther Márton, aki a wittenbergi vártemplom kapujára kiszögezett 96 tételével indította el a reformáció néven ismert, az egyházi élet megújulását célzó folyamatot.

Luther mozgalmának terjedését segítették az önállóságra törekvő német fejedelemségek, amelyek a Luther által elindított folyamatban lehetőséget láttak függetlenségi törekvéseik megvalósítására.

Luther tanítása gyorsan terjedt.

1529-ben a speyeri birodalmi gyűlés kimondta, hogy Luther hívei megmaradhatnak vallásukban, de hitüket nem terjeszthetik. Mivel e határozat ellen követői tiltakoztak (protestáltak), V. Károly császár Augsburgba hívott össze birodalmi gyűlést (1530). E gyűlés a Luther hívei által előterjesztett „Ágostai hitvallás”-t nem fogadta el. Ezért Luther hívei létrehozták a schmal-kaldeni szövetséget, mellyel a katolikus támadásokat kívánták elhárítani. Ugyanakkor elfoglalták az egyházi birtokokat és megszüntették a kolostorokat. A schmal-kaldeni szövetségbe tömörült kisebb fejedelmek fölött V. Károly (1537) győzelmet aratott, s öccse Ferdinánd megkötötte az augs-

burgi vallásbékét. Ennek értelmében a lutheránusok megtarthatták a korábban lefoglalt egyházi javakat. Aki pedig nem akarta követni a tartományi fejedelmek vallását, az szabadon elvándorolhatott.

Luther Svájc területére áttért mozgalmát Zwingli Ulrich, zürichi lelkész karolta föl, aki a svájciaknak a pápai hadseregbe való alkalmazása ellen emelte föl szavát, és ezzel a pápaság intézményével került szembe. A pápasághoz hű kantonok és a reformáció útjára lépettek között kirobbant háború a kappelni vereséggel (1531) és Zwingli halálával végződött. A békekötés azonban lehetővé tette Zwingli követőinek az új hit melletti megmaradást, és azon egyházszervezetük kiépítését, melyben a vezetés a püspöktől a városi tanács kezébe került. Új tanrendszerük középpontját az az Isten-eszme képezte, amely a rosszat is Istennek tulajdonítva, tagadta a bűn létezését, és szükségtelennek ítélte a bűnbocsánatot. Az egyház tagjait Isten kiválasztottjainak tekintették, s úrvacsorájukban Krisztus csak az emlékezésben volt jelen. Demokratikus egyházszervezetük az istentiszteletből csak a prédikáció és az úrvacsora szükségességét ismerte el.

Zwingli halála után a svájci reformáció élére Kálvin János került, aki Baselben 1536-ban „Institutio religionis Christianae” című munkájában foglalta össze a reformáció alapelveit. 1541-ben került bevezetésre új egyházi rendszere, amellyel erkölcsi terror alatt tartotta Genf városát. Tanításában szakított az uralkodóknak isteni kegyelemből történő felkenésével. A polgárság érdekeinek képviselőiben a kereskedelmet üdvös tevékenységnek nyilvánította, s annak sikereit a kiválasztottság jelének tanította.

A század közepén az új tanok és azok képviselői ellen a katolikus egyház megindította az ellenreformációt. Magyarországon a budai országgyű-

lés már 1523-ban, majd 1525-ben a rákosi országgyűlés a lutheránusok ellen lépett föl. A magyarországi kálvinizmus a mezővárosokban és a végvárakban hódított, de hamar áttért Erdély területére, ahol a korabeli országgyűlések a lutheránusokéhoz hasonlóan, jogukat biztosították.

Levél zizzen. Földön a lomb.

Barna avar.

Pergő eső zenéjére elmélkedni

jó – hogyha

csontjaidat fájdalom nem hasogatja.

OKTÓBER

Kolozsvári botanikus kert árkanak
sűrűjében méla zápor. Rajzmappám
vízhatlan kabátomba burkoltam.

Inkább én ázzam meg.

Az unitarizmus, az erdélyi reformáció harmadik protestáns irányzata a két nagy szellemi áramlat, a humanizmus és a reneszánsz hatására, az egyház szervezeti megújítása mellett, a hitelvek megtisztítását is programjául tűzte. Elfogadva a Bibliát a hit egyedüli forrásának, elvetette a szentháromságról szóló tanítást. Isten egy és oszthatatlansága hirdetésében, Jézust embernek, a szentlelket Isten jóra vezérlő lelkének nyilvánította. E tanítás képezi alapját annak az Unitárius Egyháznak, amely októberben a reformáció születésére emlékezik.

Azonban az emlékezésnek csak akkor van jelentősége, ha az a gyakorlati életben látható formában is megmutatkozik. Azaz a reformációt nem tekintik lezárt folyamatnak, és a „mindenket megpróbáltatások, és ami jó azt megtartsátok” evangéliumi elv alapján rendezi be hit- és vele összefüggő egyházi életét. Az egyházi élet sokszínűségében jól bevált értékeihez ragaszkodik, de ismerve a fejlődő élet követelményeit, azok igényeinek szemmel tartásával mutat utat a jövő felé. Néhány ilyen igényt említve, elkerülhetetlenül szükséges a mi egyházi életünkben az egyházi törvények betartása, a felelősség kibővítése és a területi beosztások időszériatlenségére való felfigyelés. De szükség van az Egyház 430 éves múltjának fokozatos bemutatására, hogy reánk is vonatkoztassék az a törvény, amely történelminek tekint minden olyan egyházat, amely több mint 100 éves múlttal rendelkezik.

A reformációra való emlékezésnek ma ez a legfőbb igénye, s ez segítheti nem csak további létét, de a fejlődő élet alakításában való aktív részvételét, éppen úgy, mint annak az életformának alakítását, amely az egész emberiség magára találását és testvériségét hivatott előmozdítani.

A reformáció mellett elköltözött szeretteinkre is emlékezünk. Azokra az embertársainkra, akik részt vettek nevelésünkben, segítettek ember módjára viselkedni, és megmutatták az emberibb élet lehetőségét.

Ma már tudjuk, hogy életünk jobbrafordulását, a gazdag ismereteket nekik köszönhetjük, mert példaadásuk szolgált ösztönzésül mai, a közelmúlt viszonylatában is sokkal elfogadhatóbb életünkhöz. Emlékezésünkben ezért személyükön túl példamutatásukat is idézzük. Azokat a cselekedeteket, amelyek előkészítették a figyelembe vehető anyagi és szellemi értékeink gyarapodását és közkinccsétételét. Így emlékezünk mindazokra, akik tudva, vagy tudatlanul, könnyeket töröltek, sebeket gyógyítottak, elesetteket emeltek föl, özvegyeket, árvákat, rászorulókat segítettek, azaz a a gyakorlati szeretettel tették teljessé életüket.

Ma az emlékezésben nem teszünk egyebet, mint áldjuk érettük Istent. Ismert vagy ismeretlen nyugvóhelyeikre elhelyezzük az emlékezés virágait, hogy aztán az emlékezéstől újjászületve építsük a jobb, az emberibb, az Istennek is tetsző életet.

Kelemen Miklós

Új állomás az egyházjog fejlődésében

A Magyar Jogász Egylet egyházjogi szakosztály megalakítását határozta el. Ezzel kapcsolatban előkészítő megbeszélésre hívta össze az érdekelteket, amelyen dr. Murvai Sámuel főgondnok úr megbízásából Egyházunkat e sorok írója képviselte.

Idén tavasszal az ELTE tanácstermében tartott értekezleten valamennyi hazai történelmi egyház képviselői (vezető személyiségek, professzorok stb.) megjelentek. Az ülést dr. Máthé Gábor tanácsvezető főiskolai tanár, a Magyar Jogász Egylet főtítkára és dr. Rácz Lajos egyetemi tanár (jogtörténeti szakosztályelnök) vezették.

Megtárgyalásra került az egyházjog oktatásának és tudományos művelésének helyzete, jövője. Határozat született az Egyházjogi Szakosztály megalakításáról. Ez átmenetileg a Jogtörténeti Szakosztály keretében fog működni, élén társelnökkel. A társelnök dr. Erdő Péter, a Pázmány Péter Egyetem rektora lett.

Határozatot hoztak a résztvevők arról is, hogy az új szakosztály már 1998 őszén szervezzen egy napos szimpóziumot, továbbá tárgyalja meg a jogi

karok dékánjaival az egyházjogi oktatás továbbfejlesztésének problémáit.

A Szakosztály szakmai műhelyként és fórumként kíván működni a hosszú évtizedeken át működött egyházjog számára: vitákat, konferenciákat tart, publikációs lehetőségeket keres időszéri kérdések feldolgozására és régebbi egyházjogi értékek reprintjére. Figyelmet fog szentelni az egyházak közjogi státusa (köztestületiség), a szekták problematikája, a hatályos egyházi törvény kritikája és módosítása vizsgálatának.

Tolmácsolva a fentieket a MUE főtisztelendő Elnökségének, javasoltam, hogy az Egyház vezetősége törekedjék mielőbb megteremtetni az unitárius egyházjog kutatásának személyi és tárgyi feltételeit, minthogy a szakosztályi munkában való részvétel presztízskérdés is. A közeljövő jogszabálytervezeteinek kimunkálása az új kormány számára ezen a szakosztályon keresztül is történik, tehát a levéltári és tudományos közreműködés a MUE részéről igencsak szükséges és kívánatos.

Dr. Lőrincz Ernő
egyházi főtanácsos

Szövetség és Törvény

A Bibliában kétségkívül kulcsszóként szerepel a „szövetség”, és ez egyaránt igaz az Ó- és Újszövetségre. Előjáróban azonban le kell szögezni, hogy ez a teologumen ószövetségi, zsidó gyökerű. Csak innen, a héber gondolkodás felől lehet megérteni.

Az Újszövetség görög szövege is héber vallásos terminológia több-kevesebb sikerrel megvalósított fordításának tekinthető. Nézzük először tehát azt, hogy az Ószövetségben milyen szövegösszefüggésben fordul elő a fogalom.

Szembetűnő, hogy az, amit „szövetség”-nek nevezünk túlnyomórészt a Mózes második könyvében (a teológiai szakirodalom által Exodusnak, az új katolikus kiadásokban Kivonulás könyvének nevezett részben) leírt sínai-hegyi elbeszélésben található. Bár szövetségszerződésről máshol is olvashatunk, és ezek elég jelentős eseményei Izraelnek, mégis egyértelmű a Biblia szerkesztőinek az a törekvése, hogy a szövetségszerződést az említett sínai perikópában összegezzék. A sínai-hegyi szövetség szerves folytatása és része a teljes törvényadás, ami a Mózes harmadik könyvét (teritikus) jelenti. A bibliai szöveg véglegesítői (akiket a szakirodalom Redaktornak, Redaktoroknak nevez) a szövetségszerződés-törvényadás témáját eszerint logikailag összefüggőnek látták, és ezért időben is egymás utánra helyezték. Természetesen felesleges megkérdeznünk, hogy történetileg hiteles-e, azonos időben játszódott-e le mindaz, amit a Biblia említett részeiben olvashatunk. Erre ugyanis az egyedül lehetséges válasz az, hogy nem tudjuk, de nem valószínű. Az elbeszélések igazságát teológiai szemszögből kell megítélnünk, mert ezek teológiai elbeszélések. Maga a szövetség szó meglehetősen gyakori a Biblia könyveiben, bár a szakemberek álláspontja nem egységes abban a tekintetben, hogy valamennyi előfordulás tényleges szövetségszerződési leírásban fordul-e elő. Jellegzetes szövetségszerződési elbeszélésnek minősül az Ábrahámmal, a Dáviddal, a Noéval és a Sínai-hegyen kötött szövetség története. Ezek a történetek sokszoros átdolgozás, kiegészítés és szerkesztői munka után nyerték el a ma olvasható formájukat, szövegüket. A formai elemzés erőteljes hasonlóságot mutat a kora-ókori hattita vazallusszerződések és a bibliai elbeszélések felépítése között. Egyértelmű, hogy a bibliai szerzők ezeket a profán szövetség-formulákat találták legalkalmasabbnak arra, hogy kifejezzék az Isten és ember közötti kapcsolatot.

Sőt, jónéhány, nem vallási jellegű szövetségszerződésről maga a Biblia számol be. Ilyenek pl. Dávid és Jonatán életre szóló közösségi esküje, Jákob és Lábán „megnemtámadási” megállapodása, Salamon és Hiram diplomáciai összefogása. Ezek a példák egyenlő felek közötti szövetségszerződéseket mutatnak

be. Egyenlőtlen felek közötti, úgynevezett vazallusszerződésekre is van példa a Szentírásban. Józsué és Gibeon lakói, vagy Nabukadnezár babilonai király és Mattanja között tipikus alá-, illetve fölérendeltségi szövetség jött létre. Sokáig tartotta magát a bibliatudósok között az a nézet, hogy ez utóbbiak szolgáltak mintául az Isten és ember közötti ún. „szakrális szövetségszerződési” formulákhoz. Ez azonban nem teljesen igaz. Kétségkívül megállapítható ugyan, hogy a szakrális szövetségben erőteljesen hangsúlyozzák a Biblia szerzői a felek egyenlőtlenségét, mégis ennek a szövetségnek a jellege egészen más, mint a profán szövetségeké. A profán vazallusszerződések valamilyen módon mindig kiemelik a kapcsolat szerződéses jellegét. A mai nyugati kultúrkörök, amelyek az igazságosság klasszikus, görög-római elképzelését tartják természetesnek, óhatatlanul is hajlamosak a szakrális szövetséget is szerződésszerűnek értelmezni. A szerződésekben a helyzetet leíró preambulum után a felek jogai és kötelességei vannak felsorolva, mindenütt kiegészítve azokkal a szankciókkal, amelyek a szerződés megszegését büntetik. A teológia lényegében ebben az értelmezési körben mozgott, és hangsúlyozta a szövetségszerződés és a Törvény összetartozását. Már a hellenisztikus zsidóság, sőt az így gondolkodó Pál apostol is nehezen tudott megbirkózni a jogrendet jelentő törvény és a szeretetet kifejező szövetség kapcsolatával. Tette ezt annál is inkább, mert a Biblia szoros összefüggésben mutatja be a szövetségszerződő Isten törvényadó tettét. Ma már világos a bibliatudósok körében, hogy a szövetség és a törvény gondolkört akkor tudjuk helyesen értelmezni, ha megfejtjük azoknak a fogalmaknak az eredeti használati módját, azt, ahogyan az ősi tapasztalatot formába öntő szentírók vélekedtek ezekről a szavakról, illetve azt, amit le akartak írni velük.

Az a szó, hogy szövetség, héberül így hangzik: „berit”. Ennek a szónak a jelentése nem is annyira „szerződés”, mint inkább „viszony”. A berit nem a kölcsönös előnyök figyelembevételével, afféle „okos kompromisszumként” létrejött megállapodás. Nem is egyfajta kizárólagosságra igényt tartó diktátum.

A berit egy élethelyzet leírását szolgáló szó. Eredete a nomád habiru törzsközösségek életéből van. Etimológiája szerint elsősorban: kötés. A berit: kötés – szövetség, azaz szövetségszerződés, amelyben kölcsönösen vállalt lojalitás, szolidaritás, segítségre kész együttélés, pozitív életközösség valósul meg.

Kétségtelen, hogy ez a szövetségszerződés egyoldalú, legalábbis abban a területben, hogy a kezdeményező fél maga Isten. A szövetséget, mint Isten ajándékát, ki nem érdemelt szeretetét értelmezi a hívő lélek. Ez az egyoldalúság azonban éppen asszimetriájában egy nagyon fontos vallásos tapasztalatot

jelez. Izrael ősi hitében a megszólaló Isten szava nem más, mint a felkínált szövetség. Az Ábrámot megszólító Isten nem általánosságban jelenti ki magát, hanem szavában megszólal az ígérettel egybekapcsolt, felkínált szövetség. Úgy is mondhatnánk, hogy amikor Isten megszólal, akkor a szövetség ígét mondja. Mintha nem is mondhatna mást, csak az ember iránti féltő szeretetet kifejező szövetségszerződési formulát.

Ez a berit tehát nem jogi formula, hanem életközösség. Nem „adok-kapok”, „előnyök-hátrányok” rendszere, hanem az élet minősége. Egyfajta életvitel, amely az ember egészére tart igényt. Ebben az értelemben valóban kizárólagosságot mutat. A „féltőn szerető Isten” nem egy irigy, féltékeny Isten képe, hanem azé, aki az embert teljesen igényli. Emögött a gondolat mögött az a ki nem mondott antropológia van, hogy az emberi életet nem lehet atomizálni, részekre, szférákra felbontani. Az embert csak a maga teljességében lehet megérteni. Eszerint nincs külön „vallásos szféra” és „világi szféra” az emberben. Az Istennel való kapcsolat nem lehet csupán egyik része az embernek. Ha vallásos, akkor egész élete ennek koordinátái között kell mozogjon. Csupán a bálványokkal lehet úgy élni, hogy azok az élet egy bizonyos területén érvényesek csak. A kánaáni népek kultúrájában a termékenységnek, az időjárásnak, az égitesteknek és efféléknek voltak „isteneik”, akikkel „ki lehetett egyezni különféle kultikus-mágikus praktikákkal”, s ennek eredményeként „békében hagyták” az embert. A megszólaló, önmagát kinyilatkoztató, egyetlen Isten azonban más. Ő az embert szólítja meg, szövetségesévé teszi, és ezt nem lehet rész-szerint végezni. Vagy egészen képes válaszolni a hívó isteni szóra az ember, vagy nem jön létre a szövetség bensőséges kapcsolata.

Az így értett szövetség legfontosabb ismérve a szövetségi hűség, a szövetségkapcsolatban való megmaradás.

A szövetségi hűséget leíró héber szó a „hesed”. Ennek jelentéstartományába beletartozik a kezdeményező fél, azaz Isten irgalmas, gyöngéd szeretete. A szövetségi hűség, szeretetet, mégpedig szilárd, kitartó szeretetet jelent. A hesed szó a szövetség mindkét résztvevőjének jellemzője. Az ember „hesed”-je nem más, mint a felkínált szeretetszövetség elfogadása és az abban való megmaradás.

A próféták jellemző módon a szövetségi hűség megtartására figyelmeztettek, és ennek megtörését kérték számon a néptől. Akkor történnek a bajok – emeli fel szavát már Sámuel is – ha a nép elfelejti a szövetségi hűséget, azaz az Istennel való élet- és sorsközösséget felmondja. Nem véletlen, hogy Izrael és Jahveh kapcsolatát a házasság képével is illusztrálták, ami szintén a szövetség, két különnemű ember közötti életszövetség kell legyen. Hiszen már a teremtetéstörténetben is találkozunk a férfi-nő szövetségszerződési formulájával. A sémi nyelvész kimutatta, hogy a nőt jelentő „issah” szó nem a férfi jelentésű „is” szó nőnemű változata, hanem az „enos” (ember) szóból ered, és így a férfi melletti egyenran-

gúságra utal, már csak nyelvészeti indokok alapján is. A férfi tehát a vele egyenrangú, de gyöngédebb, és éppen emiatt erősebb társával köt szövetséget. „Ez most már csontomból való csont, testemből való test” (I. Móz. 2:23/a) – olvashatjuk az ősi szövetségszerződési formulát. A nemek közötti kapcsolat ugyanígy jele az Isten és ember közötti szövetségnek, mint ahogyan kultikus jeleket (áldozat, körülmetélés) alkotott a későbbi izraelita vallási élet.

A szövetségi hűség, a hesed dinamizmusát egy újabb fogalom segít jelezni, a „cedagah”. Ez utóbbi szó eredeti jelentése „igazság”, „igazságosság”. Amikor ugyanis a hesed-ből fakadó cselekedetek mennek végbe, akkor történik az „igazságosság”. A „cedagah” szintén viszonyzó. Az az ember „igaz”, aki helyes viszonyban áll Istennel, aki hitből engedelmeskedik Neki. „Ábrám hitt az Úrnak, aki ezért igaznak fogadta el őt” (I. Móz. 15:6). A „cedagah” nem elvont jog és igazság, nem is a helyes ítéletre, megállapításra vonatkozik (mint ahogy a görög „alétheia”, igazság szó érzékelteti), hanem „relatív”, legalábbis abban az értelemben, hogy egy megegyezésszerű viszony adottságaiból származik. Ha a szövetség résztvevői megmaradnak a hűségben, akkor igaznak bizonyulnak. Ez az igazság más-más Istenre és az emberre vonatkoztatva. Isten „igazsága” az, hogy teljesíti ígéreteit és akaratát, az emberé az, hogy segítségül hívja Őt.

A szövetséget megélő hívő ember „igaznak” tudhatta magát anélkül, hogy közben ártatlanságra, vagy büntelenségre gondolt volna.

A szövetségi hűségben való megmaradás az, ami „igazzá” teszi az embert. Ez pedig annak a közös, Isten-ember közötti történetnek az „igazsága”, amely Isten részéről irgalmas szeretetben, az ember oldaláról nézve hívő válaszában, engedelmségben érzékelhető. Fontos látnunk, hogy ugyanarról a történetről van szó, csak más-más oldalról szemlélve.

A szövetségi hűségben való megmaradás másik következménye az apodiktikus jog, héberül „mispát”. Bár a mispát szó lényegében „jogrendet” jelent, mégsem tekinthető afféle vallásos „Corpus juris”-nak. A mispát a szövetségi hűségben való megmaradás alapelveit fejti ki, részletezi, hogy mely gyakorlati cselekedetek azok, amelyek jelzik a „hesed”-et.

Az izraelita, ószövetségi jog két alapformáját, az úgynevezett apodiktikus törvényeket és az ún. kazuisztikus törvényeket különböztetjük meg. A mispát kifejtése az apodiktikus törvényekben ölt testet, amelyeknek mintegy összefoglalója a Tízparancsolat, eredetileg „tíz ige”. Az apodiktikus formában megfogalmazott törvények jellegzetessége az, hogy parancsot, vagy tiltást tartalmaznak rövid kijelentő mondatokban. Nem részletezik a tényállást, nem elemzik a szituációt. Általános érvényűek és nem érthetők valószínű megalapozás nélkül. Ebben az írásban nem célunk az izraelita jog, vagy akár csak a Tízparancsolat részletes elemzése, mégis szót kell ejtenünk róla, mégpedig a szövetséggel való összefüggése erejéig.

Bár a Tízparancsolat több változatban maradt meg az Ószövetség lapjain, közös bennük az, hogy könnyen megjegyezhető, recitálható, ritmikus prózában megfogalmazott „alaptörvények” továbbfejlesztésének tekinthetők. Már maga a Tízparancsolatot jelentő eredeti héber kifejezés is utal ezeknek a „parancsoknak” sajátos vonásaira. A Tízparancs héberül „debarim” jelentése: szó, ige. A magyar nyelv abban a szerencsés helyzetben van, hogy „ige” szava lényegesen gazdagabb jelentésű, mint akár a német „die Worte”, vagy az angol „Word”, illetve „Verb”. Éppen ezért közelebb áll a héber „debarim” jelentéséhez. A héber terminológia ismeri a „debar Jahveh” kifejezést, ami Isten akaratát, elképzelését, szavát jelenti. Isten a „szava” által van kapcsolatban a világgal és az emberrel, a Tízparancsolat tehát az Isten és ember közötti kapcsolatot jelenti. Nem véletlen, hogy a szövetségekötést hétévente megújító ünnep éppen a „debarim” felolvasásából állt. Azt jelezte, hogy Isten a „régí igéket” ma is közli a népével, Isten ma is szól. A Tízparancsolat tiltó mondatainak nyelvtani elemzése érdekes eredményekre vezet. Kiderült a kutatások alapján ugyanis az, hogy a héberben az egyszerű tiltást nem úgy fejezik ki, ahogyan az a Tízparancsolatban olvasható. Az, amit mai Bibliánkban „ne...” bevezető formulával olvasunk, nem adja vissza a „debarim” eredeti gondolatát. Az a héber nyelvi formula, amit olvashatunk, valaminek a lehetetlenségét fejezi ki. Nem tilt, hanem azt mondja: „ez lehetetlen”. Ennek a ténynek igen fontos teológiai következményei vannak. A „ne ölj” formulát például helyesebb így visszaadni: „lehetetlen, hogy te (embert) öljél”. Fontos továbbá az is, hogy a Tízparancsolat preambuluma („Én az Úr vagyok a te Istened...”) szerves összefüggésben van valamennyi parancsolattal, tulajdonképpen mindegyik elé odaértendő. Eszerint körülbelül így adható vissza az egyes parancsolatok értelme.

„Mivel én vagyok az Úr, aki kihoztalak Egyiptomból a szolgaság földjéről és szövetséget kötöttem veled, ezért lehetetlen, hogy mást tekints Istennek, mint engem, ezért lehetetlen, hogy emberfaragta tárgyak előtt borulj le, ezért lehetetlen, hogy embert ölj, meglopj embertársaidat” stb. Tovább finomítja a nyelvi összefüggéseket az, hogy a héberben nincsenek a mi fogalmaink szerinti igeidők. Ezért a „ne ölj”, „ne lopj” formulák hordozzák a jövőidejűséget is. És ez a Tízparancsolat ígéret jellegét domborítja ki. A Tízparancsolat tehát nem egyszerű tiltás, nem jogilag értelmezhető törvény, hanem ígéret és útmutatás, isteni garanciákkal. A Tízparancsolat a mispát „alapokmánya” megmutatja, hogy hogyan él a szövetségi hűségben járó igaz ember, és utal arra, hogy ebben a hűségben való megmaradásban Isten egyoldalú garanciákkal segíti az embert. Ez a mispát, az apodiktikus jog alapvonása.

Az erre ráakódott kazuisztikus, esetmagyarázó, esetelemző jog logikai következménye a mispát-nak. A számtalan rendelkezés, törvény, szankció, ami az ún. „Szövetség könyvében” található, lényegében törvényértelmezés. Alapvetően szűkebb körű és

hosszú fejlődés eredménye. A kazuisztikus jogra nem illik a „debar Jahve” elnevezés.

A kazuisztikus jog emberi eredetű. Az izraelita vallási életben a törvény „Torah”, azaz útmutatás, amit tovább kell értelmezni, újra és újra le kell fordítani az adott helyzetre. Eleinte ezt a korai próféták tették meg, később az egész „törvényismétlés” a Deuteronomium született meg, majd a kultikus reform és kései próféták vitái csiszolták mindaddig, amíg Jézus idejére „írásmagyarázattá” alakult. Ez az írásmagyarázat a rabbik és az írástudók kezében összpontosult, és életvezetést, héberül „halacha”-t hivatott biztosítani. Az írástudók éppen a kazuisztikus jog szellemében, de annak alárendelt voltát mindig szem előtt tartva, gyakran egymással vitatkozva próbálták megragadni a törvény szellemét, azaz az apodiktikus jogot. Jézusnak nem is ezekkel volt igazi konfliktusa, Ő maga is valószínűleg sokat tanult az egyik híres írásmagyarázati, a Hillél rabbi nevéhez fűződő iskolától.

Az igazi nézeteltérések akkor kezdődtek, amikor a kazuisztikus jog az apodiktikus fölé helyezkedett. Főleg a vidéki és a hellenizált farizeusok és az esszénusok körében találjuk azokat, akik a törvény „betűjénél” leragadtak, és azt firtatták, szám szerint hányszor lehet megbocsátani. Vagy azokat, akik nem akartak „tisztátalanok” lenni, ha egy szamaritanus embertársukon kellett volna segíteni. Jézus maga is sokszor vitázott az írástudókkal, arról például, hogy a „Nagyparancsolatban” említett „felebarát” fogalma mit is jelent. Máskor a házasságtörő asszony feletti törvénykezésben mutatott rá az isteni törvény szellemiségére.

A kazuisztikus jog továbbélése és a törvénymagyarázat folytonossága megmaradt a Jézus utáni zsidóságban, és végül a Talmudban szilárdult meg, de még évszázadokkal később is élt a haszidizmus legendáiban. A Törvény tehát eredeti értelmében és „használati módjában” olyan probléma, amit nemzedékről-nemzedékre újra kell értelmezni.

Éppen ezért az Ószövetség népét helytelen egyszerűen „törvényvallásnak”, sokkal helyesebb „törvényértelmező” vallásnak nevezni.

A vallásos alapélmény, a közvetlen Isten-ember kapcsolat leírására használt mai szavaink nem mindig helytállóak. Főleg, ha azokat: szerződés, jogok és kötelességek, parancsok és büntetések rendszerében kívánjuk megérteni. Az ennek következményeitől visszahőkölő „felvilágosult” mai ember jól teszi, ha nem sajnálja az erőfeszítést a Biblia eredeti gondolatainak megértésére.

Az eredeti gondolat ugyanis annak az élménynek a visszaadása, hogy Isten megszólítja az embert, és ebben a megszólításban sorsközösségre lép vele. Az ember dolga az, hogy a sorsközösséget vállalja annak minden következményével. Lehet, hogy ez a vállalás a golgotai keresztszen végződik. De Isten akkor is hű, akkor is ott van. Ez a hűség teszi igazzá az embert, és ekkor érti meg saját sorsát. Ebben az életközösségben a „Törvény igája” gyönyörűsége, és világos lesz, hogy kicsoda is a Mindenható: az ember szövetségese.

Dr. Somogyi László

A keresztény hittudomány összege

(részlet)

 Teológiai
műhely

Istennek az emberekkel kötött szövetségéről

Miután Isten néhány századon át – egy-két különleges kijelentést kivéve – csupán a természeti törvények szerint kormányozta az embereket, s miután a világ folytonosan rosszabbá és rosszabbá süllyedett: jónak látta új törvényeket adni, s a törvényadásnak új és kiváló módját indítani be az új szövetség neve alatt, ami szorosán véve nem egyéb, mint a kölcsönös szeretetre és összhangra nézve többek között létesített nyilvános megegyezés.

A szerződés vagy kötés természeténél fogva minden szövetségben benne van: a) mindkét félnek kölcsönös és viszonylagos kötelezettsége, és b) az innen mindkét félre nézve származó jog. De mint-hogy az Istennek az emberekkel kötött szövetsége, mint amely egy felsőbb lény és alsóbb lények között kötött, egyenlőtlen: ennél fogva ama követelmények itt egy kissé más formában tűnnek fel; ti. Isten magát az emberekkel szemben az ő ígéretei által kötötte le; az embereket pedig az ő törvényei által akarta lekötelezni a kihirdetés és elhívás közbejöttével.

Ez a kettő együtt ti. az ígéret és az annak elnyerésére megkívántató föltétel sem az Ádámnak, sem a Noénak tett kijelentésben nem található; mert az Ádámnak adott törvényhez ígéret csatolva nem volt. A később tett ígéretek is, pld. Ádámnak a magva megáldásáról (Gen. 3, 15), s Noénak arról, hogy többé özönvíz nem leszen (1 Móz. 8, 21) – semmi feltételhez sem voltak kötve, s így az ők beleegyezésüktől sem függöttek, hanem csupán az ígérőnek akaratától. Itt a szövetség kifejezés (1 Móz. 6, 18 és 9:9–17), synekdoche (szócsere) útján, csak a szövetség egyik részét jelenti, ti. az ígéretet (ép így Ésa. 59, 21; Jer. 23: 20, 25, és 1 Móz. 15, 18), mely pedig nemcsak a kegyesekkel, hanem a gonoszokkal, sőt az oktan állatokkal is közös; most pedig csak az Istennek kedves emberrel kötött szövetség van kérdés alatt.

Ennél fogva (amennyiben a szövetkező felek természete engedi, s tekintettel ama dolgokra, melyek a szoros értelemben vett szövetségekhez tartoznak) a bibliában három, és pedig fokként nagyobb és nagyobb tökéletességre irányuló szövetségről van említés, ti. az Ábrahámmal, az Izrael népével és az egész emberi nemmel kötött szövetségről; ezek közül mindenik két-két részből áll, ti. a köteleltetés teljesítés felfogadásából, és a jutalmazás megígéréséből; minthogy szorosán véve, nem nevezhető szövetségnek az, amelyben csak az egyik fél kötelezi magát – a másik félnek kötelező ígérete nélkül.

Ábrahámmal, ezzel a kiváló emberrel, de egyzersmind az Isten által jövőben pártfogásba veendő népnek fejével, Isten bizonyos feltételek alatt, a szövetségkötés régi módja szerint, valódi és esküvel is megerősített szövetséget kötött (1 Móz. 22,

16; Luk. 1, 73; Zsid. 6: 13, 17, 18), mely Izsákon át az utódokra is átszállandó vala (1 Móz. 17: 4, 7, 9, 21), s melynek tartalma és formulája ez volt: én leszek nekik Istenök, ők lesznek nekem a népemmé, s Ábrahámnak az ígéretekben helyezett hite beleegyezésének vehető.

A szövetség ígéretei: általában, hogy Isten Ábrahámnak és az ő magvának Istene lesz (1 Móz. 17, 2); részletesen pedig, a) a Kánaán földének bírása; b) magvának elszaporodása, s ugyanannak c) fiában Izsákban leendő megáldatása. – Hogy ezen ígéreteivel Isten többre célzott, mint amennyit a betűk mondanak, s hogy ugyanakkor lelki dolgokat is ábrázolt: az eredmény megmutatta; de azért új kijelentés nélkül s csupán amaz ígéretek erejénél fogva alig lehetett volna biztosan állítani, hogy Isten nekünk örökkévaló javakat akar ajándékozni.

Ezen szövetség feltételei általában, hogy Ábrahám az Isten akarata szerinti életet éljen (1 Móz. 17, 1); részletesen pedig, hogy Ábrahám magát s családjának minden férfi tagját, a nyolcadik napon, elengedhetlenül (1 Móz. 17, 9), s örökkön-örökké vagyis addig, míg Isten annak fenntartását elhatározta, körülmetéltesse (Móz. 17: 9, 10). Ez a körülmetélkedés legyen folytonos emléke vagy jele az Istennel kötött szövetségnek, s csak az ily körülmetélt van befoglalva az Isten szövetségébe. Innen amaz igazságosság jelének vagy pecsétjének is mondatik (Róm. 4, 11), mellyel Ábrahám addig is a körülmetéletlenségben hiténél fogva bírt; szóval megerősítés és kinyilvánítás az arra nézve, hogy az utódok meggyőződést szerezzenek arról, hogy mekkora boldogságot árasztott Ábrahámra a hitbeli buzgóság.

Istennek Ábrahámmal kötött különleges szövetségét a részleges vagy nemzeti váltja fel, melyet az ő nemzetségével kötött az Isten. Négyszáz év alatt ugyanis az Ábrahám családja Izsák, Jákob és ennek fiai által annyira elszaporodott, hogy héber, izraelita és aztán zsidó néppé nőtt. Isten elhatározta, hogy sajátlagos úton-módon bizonyos köztársasági és gyülekezeti formába olvasztja őket össze, és pedig bizonyos törvények alatt, melyek az Egyiptomból való kijövetel után, Arábia pusztáján, Sinai hegyen, pünkösdi napján lettek kihirdetve (Gal. 4, 24; 5 Móz. 5: 2, 4).

És pedig úgy, hogy a gyülekezet vagy egyház a köztársaságba, a vallás-igazgatás a polgári kormányzásba, az állami törvények a vallás törvényeibe bele voltak szöve, egymással össze voltak fűzve; s minthogy Isten volt a törvényadó, ő a nép igazgatója és egyetlen feje: ezért az ugyanazon népből összealkotott eme köztársaság, vagyis inkább kormányforma theokhratiának (istenuralom) mondatott, a törvények áthágói pedig a közügy el-lenségeinek tekintettek (1 Sám. 8, 7).

1. Az isteni – írott és íratlan – törvényen kívül semmit nem állíthatunk vagy mondhatunk sem az Istenről, sem pedig az ő irántunk való akaratáról – hiszen a nevezett törvény önmagában elégséges a boldogsághoz, s egymagában szükséges a tanulsághoz, és ennél fogva örökkévaló forrása is önmaga tanításának.

2. Az igaz Isten – mind lényegét, mind pedig személyét tekintve – egyetlen; valamint ugyanő örökkévaló a kezdet és a vég értelmében, tehát ugyanő töretlen is (minden törés nélkül való), úgyhogy sem test nem lehet, sem pedig valamely testben lakozó erő nem lehet.

3. Két szövetség van: a régi és az új. A régi szövetség nem más, mint az Isten törvényének kötőablakokra történt beírása; ez akkor történt, amikor az Isten Egyiptomból kihívta népét – az új pedig nem más lesz, mint ugyanennek a törvénynek az emberek értelmébe történő beírása: ezt a Messiás szelleme fogja megtenni, mégpedig azután, miután az Isten az embereknek addigi bűneit megbocsátotta. Az új szövetség nem más lesz, mint az Isten valóságos elismerése és megtisztelése, mégpedig a törvényének megtartása által. (Jer. 31)

4. A régi szövetség eltöröltődött, mégpedig azért, hogy benne az emberek vétkeztek; az új azonban azért fog létesülni, hogy az emberek többé ne kövessenek el bűnt, hanem az Isten akaratát tegyék itt a földön – ugyanúgy, ahogyan azt az égben az angyalok teszik. Ha ugyanis nem ez történnék, akkor az új szövetség nem lenne magasztosabb, sem jobb a réginél.

5. Mivel Mózes Törvénye a mennyből adatott, mégpedig a prófécia legmagasabb fokán: ezért az, aki ezt megtagadja – akár mindenestől, akár csak egyetlen kitételét is, – kivülszámlálódik az Isten népén mint hitehagyó, akit a többieknek nem lehet elszenvedniük. Ha pedig ilyen hitehagyó másokat is rá akar bírni, hogy a nevezett törvényt ne tartsák isteninek, akkor az vagy hamis próféta, vagy félrevezető, s az ilyeneket meg kell ölni. Hamis próféta, amennyiben próféciát fogalmaz; hitegető, amennyiben effajta tevékenységét érvekkel támasztja alá.

6. Amint az új szövetség közvetítőjének sohasem lesz nevezhető Mózes, ugyanúgy a Messiás sem nevezhető a régi szövetség közvetítőjének. Amint különbözőek a szövetségek, ugyanúgy különbözniük kell a közvetítőknek is; amint az új szövetség magasztosabb lesz, mint a régi: ugyanúgy a közvetítője, a Messiás is magasztosabb lesz, mint Mózes.

7. Amikor majd megvalósul az új szövetség, megszűnik a régi. Senki nem lehet egyszerre mindkét szövetségben.

8. Ábrahám ígéretet kapott a Messiásra vonatkozóan; nem azért, mintha Ábrahám a Messiás nélkül nem lehetett volna – avagy nem lett volna – boldog; hanem azért, mert Ábrahám az Istennek olyan gyakori próbatételeit állította ki, hogy neki és leszármazottainak az Isten megmutatta és bizonyította szeretetét és kimondhatatlan kegyét – nevezetesen azt,

ami az utolsó időkben, a Messiás igaz birodalmában fog megvalósulni. Továbbá, a Messiás mindazt a rosszat meg fogja szüntetni, amit Ádámmal betört a világba.

9. A Messiás nem fogja az Isten törvényét megszüntetni, de még csökkenteni sem hatályát: teljes mértékben be fogja tölteni és ki fogja terjeszteni azt.

10. Az Istennek azon első választása után, mellyel Izraelt népévé választotta és hívta el, csak igazi bűnbánat és az Isten törvényének való engedelmesség révén lehet boldog bárki is, aki bűnös volt. Ugyanis Izraelnek az ily módon történt kiválasztása nem terjedt többre és nem szolgált másra, mint a külsőleges elhívásra és kiválasztásra. Ezáltal a zsidók – egyedül ők – Isten népévé lettek az Isten, az ő Istenük által, s ily mód az Isten a többi nép elé állította őket azért, hogy az Istennek azon ígéretei, amelyeket kiválasztásuk után kaptak, feltételhez legyenek kötve. Hiszen ha ez nem így lenne – mondják ők maguk –, akkor mindannyian kivétel nélkül boldogok lennének: ez pedig sohasem történt így, hanem míg az egyik valaki saját törvényáthágása következtében átkozott lett, addig a másik, saját engedelmissége következtében boldog. Ugyanis egyikükre s másikukra vonatkozólag egyenként történt a kiválasztás, az elhívás és az ígélet.

11. Minden egyes izraelitának saját hatalmában áll jót vagy rosszat cselekedni – az életet vagy halált választani; senkit se predesztinált az Isten arra, hogy jámborul vagy istentelenül éljen. Ugyanis szerintük minden az Isten kezében van, kivéve az istenfélelmet.

12. Az Isten népéből azok, akik bűnt követtek el, csakis bűnbánat és elégtétel árán juthatnak vissza az Isten kegyelmébe.

13. Az olyan bűn, amelyet a törvény halállal büntet, sohasem nyer bocsánatot halál vagy valamely halállal egyenértékű büntetés nélkül: hanem csak ha az Isten a bűnösnek valamilyen külön híradással tudtul adja, hogy a vonatkozó bűn bocsánatot nyert, illetőleg annak bocsánatát ily módon felkínálja neki.

14. A Messiás igaz uralma minden izraelitát egybe fog gyűjteni a világ négy sarkából, és vissza fog vinni országukba; a Messiásnak – amint azt a próféták tanúsíthatják – itt a földön kell uralkodnia, és itt is fog uralkodni.

15. A Mózesben és a prófétákban való hit nem más jelent, mint tanításukat hinni s azt igaznak tartani.

16. Mózes ténylegesen közvetítő volt élete során, mégpedig annyiban, hogy a Törvényt vette és adta; halála után pedig annyiban van hasznára azoknak, akik számára közvetített – ti. a zsidóknak –, hogy ő adta át annak idején számukra az isteni Törvényt.

17. Mózes volt minden próféta közül a legnagyobb. Továbbá, amint a próféták sem tettek hozzá semmit Mózes törvényéhez, sem pedig nem vettek el belőle: ugyanúgy nem fog így tenni a Messiás sem.

Kislexikon

A Szövetség kifejezése bibliai nyelveken

Héber

Berit: kötés, kapcsolódás, sorsközösség vállalása, a felek kapcsolatából létrejött viszonyra utal.

Görög

Diathéké: szerződés, hagyatkozás, végrendelet. Ez utóbbi értelem alapján születik a latin bibliafordításokban a ma is közismert „testamentum” megnevezés.

A Törvény kifejezése

Héber

Torá: tanítás, útbaigazítás, nem jogi értelmű törvény.

Görög

Nomosz: tételes törvény, törvényadás, szokásjog, eljárás, szabálykövető melódia.

50 éves az Egyházak Világtanácsa

Az Egyházak Világtanácsa, megalakulásának 50 éves évfordulója alkalmából, azzal a felhívással fordul tagegyházaihoz, hogy 1998. szeptember 20-án imádságos lélekkel emlékezzenek meg arról, hogy 1948. augusztus 23-án Amszterdamban 151 egyház életre hívta az Egyházak Világtanácsát. A hálaadás és a bűnbánat jegyében mérlegeljék az elmúlt 50 esztendőt, és bátor reménységgel ajánlják az egyházak közös szolgálatát továbbra is a mindenható Isten gondviselő szeretetébe.

A ma 337 tagegyházat s mintegy 400 millió krisztushívó lelket tömörítő közösség alapítói között ott volt a Ravasz László református püspök által vezetett magyar delegáció is. A magyarországi történelmi protestáns és ortodox egyházak – a lehetőségek függvényében – folyamatosan részt vettek az Ökumenikus Világtanács munkájában a teológia, a közös istentisztelet és a szeretetszolgálat területén egyaránt.

Az évforduló alkalmával emlékezünk, hogyan értékelte Ravasz László püspök a Világzsínatot (ahogy ő nevezte) közvetlen hazaérkezése után: „Nem mondunk nagyot, ha ezt az összejövetelt a kereszténységnek a reformáció óta legnagyobb eseményéül fogadjuk el. ... Eddig még a zsinatok és hitvallások mindig valaki vagy valami ellen szóltak meg: mindig különböztettek és kárhoztattak. Most először történt meg, hogy a zsinat a közeledést, a megértést, az egységrejutást szolgálta: összefoglalni, kibékíteni és egyesíteni igyekezett.” (50 éves az Ökumenikus Tanács Magyarországon, Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa 103–111). Az akkor már megkezdődött koncepciós pere miatt Ordass Lajos evangélikus püspök nem utazhatott Amszterdamba. Írásban azonban így tett hitet az Ökumenikus Világtanács mellett: „Imádkozó milli-

ókkal együtt magyar evangélikusságunk is Amszterdam felé tekint ezekben a napokban. Azt kérjük mi is Istentől, hogy az egybegyülekezőkre árássa Szentlelkét, és általa tegye őket szívvel-lélekkel egyekké. Mutassa meg az egyház mai szószólóinak leplezetlen valóságában az Istentől elszakadt világ nyomorát. Rendítse meg őket szívük mélyéig, amikor számba veszik, hova juttatja a világot az ember bűne. ... Akik ma már egymás szavát is alig-alig tudják megérteni, láthassák meg az egyházban munkálkodó, ébresztő Szentlélek csodáját, és tanulják meg újra a Lélek szeretetének szavát. ... A Világgyűlés minden áldását hálás szívvel fogadjuk el Istentől, és készek akarunk lenni arra, hogy a szeretet által munkálkodó hitünkkel az egyház szolgálatából részünket kivegyük.” (Új harangszó IV. évf. 34. szám 1. 1., 1948. augusztus 22.)

Valljuk, hogy az elmúlt 50 esztendőben az Egyházak Világtanácsa, ahogy az akkor csatlakozó egyházaink püspökei hitték – bár bűnöktől, hiábavalóságoktól és mulasztásoktól sem mentesen – Isten áldásának hordozója lett. Az ökumenikus mozgalom e legátfogóbb intézményének a jövőben is az a feladata, hogy a harmadik évezred hajnalán még mindig megosztott egyházat egységes, meggyőző bizonyosságtételre; lelket gyönyörködtető imádságra; és a világ sebeit gyógyító szolgálatra mozgósítsa. A Szentlélek vezetésével erre a közös szolgálatra kötelezze el magát újra a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsában együttműködő egyházak, gyülekezetek és hívó lelkek közössége.

„Ezért tehát, testvéreim, álljatok szilárdan, és ragaszkodjatok ... a hagyományokhoz...” (II. Thessz. 2, 15)

D. Dr. Harmati Béla sk.
a Magyarországi Egyházak
Ökumenikus Tanácsának elnöke

Dr. Bóna Zoltán sk.
a Magyarországi Egyházak
Ökumenikus Tanácsának főtákaré

Hogyan lehet a lelkész hatékony vezető?

I. rész

I. Jézus a szolgálat két típusával ismertette meg tanítványait, amelyeket egy hatékony egyházi vezetőnek napjainkban is követnie kell. Jézus számára ezek nem elvont fogalmak voltak, hanem a vezetői magatartás valóságos mintái: a két modell: a jó pásztor és a szolga-vezető.

1. A jó pásztor alakja (Jn 10,1–18), amelyet olyan sokat idézünk és igen sokszor félreértünk, számunkra világossá teszi, hogy a pásztor hivatása és felelőssége magában foglalja a „papét” és a „vezetőt” is.

A pásztor – mint pap (lelkész). A jó pásztor, mondja Jézus, nevén szólítja a juhait. Nagyon sok pap vagy lelkész – különösen a nagyvárosokban – nem ismeri híveit név szerint. Úgy ismeri őket, mint bizottsági tagokat, vagy éppen egyházi fenntartói járulékuk vagy elvégzett munkájuk szerint. Nem mint egyéneket, hanem mint a munkában támogatókat vagy új egyháztagokat, vagy éppen ellenzékieket tartja számon. Nagyon sok esetben a kapcsolat nem pásztori.

Amikor nevén szólítunk egy személyt, azt jelenti, hogy törődünk vele, gondunk van reá, ismerjük őt abban a sajátos élethelyzetben, amelyben él, s nemcsak elvégzett munkája után. Ez nagyon lényeges vonása a pásztor, mint lelkész kapcsolatának gyülekezete tagjaival.

A pásztor – mint vezető. A jó pásztor nemcsak ismeri övéit, hanem kivezeti őket az akol kényelméből és biztonságából a kintlévő „világba”. A jó pásztor tehát nemcsak pap vagy lelkész, aki név szerint ismeri őket, hanem vezetőjük is, akit követnek, mert ismerik a hangját, bíznak benne, és tudják, hogy velük megy az életúton.

A kereszténység túlidealizálta a jó pásztor alakját, amint zöld réteken kisbáránnyal a karjaiban megy a nyája előtt. A Szentírásban azonban nem ez a valós képe a pásztornak. Ezékiel úgy rajzolja meg a pásztor képeit, mint harcost és bírát, amikor Dávidot állítja az ideális pásztor jelképének: védelmező, harcos, az igazságot tevő király, aki megvédi gyülekezetét háború és béke idején egyaránt.

2. A szolga-vezető (Mt 20, 25–27)

Jézusnak kétségtelenül megvoltak a maga vezetési problémái. Gyakran csaknem lehetetlennek találta tanítványait baráti viszonyban tartani egymással azért, hogy együtt dolgozva megvalósítsák az ő hivatását a világban. Milyen sokszor magyarázta az eljövendő ország fogalmát, de ők nem tudták megérteni és elképzelni azt. Ő Isten országáról beszélt, de a tanítványok csak emberi országról gondolkoztak, amelyben uralkodni fognak.

Egyik alkalommal éppen arról vitatkoztak, hogy ki a legnagyobb köztük? Jézus válaszából megérthetjük, hogy milyennek értette és akarta az általa létrehozott közösség vezetőjét, de történelmi összefüggésben mondhatjuk így: az egyházi vezető?

Világosan kitűnik Jézus tanításából, hogy a vezetésnek nem a külső világ vezető-modelljét kell átven-

nie. Mert ez a modell azonos az ellenőrzéssel, a parancsolással, a vezető hatalmával és tekintélyével. Jézus egyszerűen mondja: „de ne így legyen közte-tek”. Nem szabad megengedni, hogy a világi vezetés mintái eluralkodjanak az egyházban.

Még a világi intézmények esetében is ma már elfogadhatatlanok a régi vezetés-minták. A tekintélyelvű vezetést mindenütt megkérdőjelezzük. Az emberek a világ egyre több részén cselekvő részvételt követelnek maguknak a határozathozatal folyamatában, amelyik az ő életükre van hatással.

Jézus tanításában vezetési modell eszményét lehet összegezni e szavakban: „aki közületek első akar lenni, legyen a ti szolgátok...”. „Én olyan vagyok köztetek, mint aki szolgál” (Lk 22,27), mondja az utolsó vacsoránál is. Jézus szerint tehát egy hatékony vezetőnek először szolgának kell lennie. Önmagában kell tisztáznia, hogy azért kell vezetnie, hogy szolgálhasson. A vezetés az emberekért van és nem a vezetőkért. Az ilyen vezetőnek nem kell félnie attól, hogy nem lesznek követői. Az emberek mindig válaszoltak és válaszolnak az olyan vezetőnek, aki bebizonyította, hogy ő szolgálni akar.

Jézus tanításából az is kiderül, hogy a vezetőnek nemcsak egy „magatartás-stílussal” kell rendelkeznie. A pásztor legyen „pap” és „vezető” egyszemélyben. Aki vezetni akarja a gyülekezetet, annak „szolgának” és „vezetőnek” is kell lennie. Mindezek mellé Jézus még egy harmadik szolgálati stílust is hozzátesz: a prófétaét.

II. Ugyanakkor Jézus következetesen megfogalmazta és gyakorolta is a személyközi kapcsolatnak három típusát: elfogadást vagy megvalósítást, kihívást és elkülönítést. Ha megértjük ezeket, megláthatjuk, hogy Jézus világos képet adott arról, hogy egy vezető hogyan tudja a legjobban befolyásolni az emberek magatartását és viselkedését.

Amikor valakivel találkozott, elfogadta és megerősítette az illető személyt. Amikor látta, hogy az illető bízik az ő küldetésében, akkor kihívásként próbára tette azokat a viselkedés- vagy személyiség-vonásokat, amelyek károsak voltak a személy „egész”-ségére nézve. Végül, amikor látta, hogy mind az ő célját, mind kihívását az illető megértette, akkor egy időre magára hagyta őt, hogy biztosítsa a döntéshozatal szabadságát, amely egyben a jó válasz volt Jézus kihívására.

(Szempléltető példa a bűnös nő története Jn 8,1–11-ben vagy az Emmaus-úti tanítványok Lk 24,13–31.)

Mi volt Jézus szándéka, amikor így viselkedett az emberekkel? Mit akart nekünk tanítani a mi saját vezetésünkről? Arra tanít, hogy néha „papoknak” kell lennünk, azaz elfogadnunk, megerősítenünk, megbocsátanunk és szeretnünk kell, ha befolyásolni és vezetni akarjuk az embereket. Máskor „prófétának” kell lennünk: kihívunk, próbára tennünk, szembeszállunk, felvilágosítunk, ellenkeznünk. Ismét máskor

„vezetők” kell legyünk: segíteni az embereket, hogy célokat tűzzenek ki maguknak, terveket készítsenek, megkeressék az erőforrásokat, programokat alkossanak, amelyek megváltoztatják életüket és a világot. Aztán meg kell adnunk nekik a szabadságot, hogy megvalósítsák terveiket, sikeresek legyenek, elbukjanak, tanuljanak. Mert csak így nőhetnek éretlen, gyenge keresztényekből – akik megbotlanak minden kőbe, vagy elbuknak minden ellenségeskedés előtt – erős keresztényekké, akik képesek szolgálni Istent és embert minden körülmények között. Amikor saját életünket vizsgáljuk, Istenhez való viszonyulásunkban nem érzünk-e hiányt, ha nem találjuk meg minden áron, a Jézus által ajánlott szolgálati formát? És ugyanez áll a gyülekezetre nézve is, de sajnos nagyon sokan nem kezelik egyenlő gondoskodással és hatékonysággal azokat. Sokan a lelkészek vagy más egyházi vezetők inkább a papi, mások a prófétai jeleget részesítik előnyben, és amennyire csak lehet, elhanyagolják a vezető ügyintézői szolgálatát.

A következőkben vizsgáljuk meg, hogy miért fontos a háromféle szolgálati típus mindenike? Minden ember életében az emberi kapcsolat három szintjén teljesítheti ki önmagát.

1. Személyes (intrapersonal): ezen a szinten úgy tapasztaljuk meg önmagunkat, mint egyének elkülönülve és különbözve másoktól, egyediek és egyedüliek teremthetők előtt.

2. Személyközi (interpersonal): ezen a szinten létünket a másokkal való kapcsolatunkban és azon keresztül tapasztalhatjuk meg. Ezek a kapcsolatok befolyásolják valóságérzetünket, formálják életünket és megtestesítik létünket. Isten itt másokon keresztül szól hozzánk.

3. Személyfeletti vagy nyilvános (inpersonal vagy publikus): ezen a szinten tudatosul bennünk, hogy életünket intézményekben, társadalmi struktúrákban éljük meg, amelyek a kulturális tényezők, törvény, üzleti világ, nevelés, egyház, család stb. formákban öltenek testet. Szükségszerűen részei vagyunk ezeknek az intézményeknek és struktúráknak. Nem lehetünk kizárólag csak magánszemélyek és csak így élhetünk teljes és értelmes életet.

Az emberi kapcsolatokhoz hasonlóan lelki/szellemi vonatkozásban is három szintről beszélhetünk:

1. Misztikus dimenzió: ez körülfogja a láthatatlant és titkos belső „magvát” létünknek, amelyben az Istennel való találkozás is lejátszódik. Magában foglalja lelki élményeinket, amelyeket a hitnek olyan elemeivel gondozunk mint: imádság, meditáció, vallásosság stb. Ez a mi belső utazásunk.

2. Prófétai dimenzió: magában foglalja az Istennel való találkozásunk másokon keresztül megvalósuló formáját. A prófétai dimenzió lelki életünket szavakkal teszi teljesebbé úgy, hogy mi mások szaván keresztül hallhatjuk Isten hangját, amint lekiismeretünkben megszólal.

3. Cselekvő szolgálat dimenziója: magában foglalja Istennel való találkozásunkat erőink, tehetségeink, értelmünk cselekvő szolgálatba állításán keresztül. Ez a dimenzió átfogja misztikus tapasztalatainkat és prófétai szavunkat, s mindezeket „hús és vér” valóságában mutatja fel úgy, hogy mások „láthatják és tapinthatják” hitünket. Ez a hit igazságát, cselekvést,

szeretetet ajánl konkrét formákban, ez a mi külső utazásunk.

Most pedig nézzük meg, hogyan lehetséges a hármat egymásba tenni és megmutatni, hogy Jézus miért hívja ma is a lelkészeket ennek a hármas szolgálati modellnek a gyakorlására. Fontos megjegyeznünk mindjárt kezdetben, hogy ez a három szolgálati vezető nem különül el egymástól a gyakorlatban, mint ahogy ezek most előttünk állnak. Egymásba kapcsolódnak és egymással kölcsönhatásban állnak, sőt fenntartják, támogatják egymást. Pl. ha a cselekvő szolgálati tevékenységet az egyházban nem befolyásolja és támogatja munkásainak minden misztikus dimenziója, ha nem rendelkeznek a lelki erők belső magjával, akkor a munkások hamar elfáradnak, elveszítik lelki/szellemi lendületüket, s egyszerűen belefásulnak a munkába. Az egyház vagy a gyülekezet maga is többé-kevésbé egy másodosztályú társadalmi szolgáltató intézménnyé alakul át, ahol bár a munka folyik, de nincs meg a szükséges lelki tényező, amely célt és értelmet ad a munkának.

Másrészt ha a munkát végzők misztikus lelki tapasztalatai nem mutatkoznak meg a cselekvő szolgálatban, úgy az egyházi közösség hamarosan egy lényegét vesztett szigethez fog hasonlítani, amint a világ termelte hatalmas szükségletek tengerében úszik, amelyen az emberek csak a belső utazásukkal törődnek, s bezárják maguk mögött az ajtót imáik hiábavaló ismétlésével és magamutogató kegyességükkel.

III. Mi a vezetés?

Mint különböző egyházi intézmények vezetői, mint lelkészek felelősek vagyunk sok program és tevékenység megszervezésében és megvalósításában. Mindig sokkal több a tennivaló, mint amit csupán egyedül el lehetne végezni. Ezért a legtöbb esetben másokra kell támaszkodnunk, hogy programjainkat megvalósítsuk. Ha sikeresek és hatékonyak akarunk lenni munkánkban, tudatosítanunk kell önmagunkkal, hogy mennyire függünk mások együttműködésétől és támogatásától. A jó vezető gyorsan felteszi magának a kérdést: igen sokat kérek, vagy nem eleget? Hogyan tudnám a legjobban motiválni ezeket az embereket? Melyik a leghatékonyabb útja a gyülekezettel vagy valamilyen csoporttal való foglalkozásnak?

Hatékony vezetőnek lenni azt jelenti, hogy megértjük saját vezetési viselkedésmódunkat, és hogy az miként hat azokra a személyekre, akiket vezetünk.

A vezető azonban nem az egyedüli forrása az egyénekre vagy csoportokra gyakorolt befolyásnak. Más hatások, mint család, munkahelyi kapcsolatok, események, szintén erőteljesen irányíthatják jó vagy rossz irányba az emberek magatartását, és azt a helyzetet, amelyben valamilyen tevékenység folyik. Mindezt szem előtt tartva, a vezetést úgy is meghatározhatjuk, mint a vezető, a követők és a helyzet funkcióját.

A vezetés mibenlétét illetően sok meghatározás látható napvilágot. Csak egy párat idézek most: „A vezetés egy befolyásolási folyamat, amelyben az egyén vagy a csoport tevékenységét irányítjuk egy adott helyzetben kitűzött célok megvalósítására.”

„Egy tanult viselkedési jártasság, amely önmagában foglalja mások megsegítésének képességét,

hogyan megvalósítsák egyéni vagy közösségi lehetőségeiket."

A különböző meghatározásokból két elem tűnik ki: 1. a vezetés-képesség és 2. tevékenység. A vezetés tehát magában foglal tulajdonságokat és képzettséget, amelyek a vezető tevékenységében és viselkedésmódjában mutatkoznak meg, amikor befolyásolni próbálja az embereket és átalakítani magatartásukat.

A következőkben ejtsünk néhány szót a napjainkban egyre jobban elterjedő fogalomról, amely szorosan kötődik a vezetés gyakorlatához, a managementről. Ha meghatározni akarjuk, azt mondhatjuk, hogy a management egy sajátos fajtája a vezetésnek, amely arra irányul, hogy közös célokat valósítson meg egy szervezeti keretben.

A management és a vezetés tehát kapcsolódnak egymáshoz, de nem azonosak. A vezető lehet, hogy saját céljait vagy elképzeléseit akarja megvalósítani, a managernek azonban mindig a szervezeti, tehát közösségi célokat és érdekeket kell szolgálnia. A szervezet lehet egy vállalat, iskola, egyház, kórház vagy éppen egy család. A kulcsfogalom az, hogy a célok, a tervek megalkotásában és véghezvitelében közösen osztoznak. A management feladata szolgálni a szervezet vagy intézmény közös érdekeit.

Azért, hogy céljait elérje, egy szervezet öt sajátos management-tevékenységet vesz igénybe:

1. felmérni és kijelölni a problémákat és lehetőségeket,
2. kitűzni a konkrét célt,
3. tervek készítése a cél megvalósítására,
4. a terv végrehajtása,
5. a szervezet hatékonyságának kiértékelése.

Az öt alapfunkció mellett még meg kell említenünk három képzettségi szintet, melyek szükségesek a management folyamatában.

Ezek a következők:

a/ technikai képzettség: tudás, módszerek, technikák, gyakorlat és tapasztalat, amelyek mind szükségesek egy sajátos feladat elvégzéséhez,

b/ emberi képzettség: ide soroljuk azt a képességet, amely tud emberekkel és általuk dolgozni, megérteni és befolyásolni az embereket,

c/ fogalmi képzettség: megérteni a szervezetet mint egészet, meglátni, hogy az egyéni tevékenység hol illeszkedik bele az intézmény kereteibe, képes lenni a szervezet céljainak kihangsúlyozásában és cselekedni a kitűzött célok szerint.

Amíg az emberi tényező fontos a management valamennyi szintjén, a technikai és fogalmi képzettség váltokozva van jelen a különböző tevékenységi szinteken.

IV. Egy hatékony vezetőnek több „szerepet” kell „játsszania” így pl. összetartani egy csoportot, máskor kihívni, próbára tenni a csoportot, majd pedig kívül maradni a csoporton, mint irányító vagy szakértő. És ahogyan a csoport a helyzetnek megfelelően változik, a vezető viselkedésmódjának, helyesebben vezetési stílusának is változnia kell, hogy minden esetben hatékony és megfelelő maradjon. Amint a vezető egyik csoporttól a másikhoz megy át, helyzetről helyzetre vezetési stílusának is változnia kell, hogy alkalmazkodni tudjon az új helyzethez.

Az alkalmazkodó vezetés fogalmát a következőkben összegezzük:

A vezetés összetevői – egyrészt fogalmi tényezők, mint a vezető nézete (felfogása) az emberről, szemlélete a szervezeti struktúráról, neveltetése, szerepmódjai, családi kapcsolatai, teológiája stb.,

– másrészt viselkedési tényezők, mint a magatartás határozott jegyei, kifejező mozdulatok (gesztusok), arcjáték, fogalmazási mód, szókészlet stb.

Ezek együttesen a viselkedési stílust alkotják, amelynek kifejezője a viselkedési minták ismétlődő használata, hasonló társadalmi helyzetekben.

A sokféle cselekvési stílus a vezetési szerepben találkozhat és keveredik egymással. A kérdés az, hogy mikor és hogyan használhatjuk helyesen az adott helyzetnek megfelelően a különböző vezetési szerepeket, illetve stílusokat.

A következőkben vizsgáljuk meg a legismertebbeket:

1. Passzív beavatkozás

A célja ennek a stílusnak az, hogy létrehozzon egy alkotó vezetési űrt, amelyben a csoport tagjai megvalósítják a feladatot oly módon, hogy átveszik a vezető szerepét és maguk viszik végbe a munkát. Azért, hogy ezt elérhesse, a vezetőnek többé-kevésbé passzívnak kell maradnia, sőt bizonyos esetekben vissza is vonulhat a csoport-összejövetelekről és tevékenységeikről.

E stílus alkalmazása azt kéri a vezetőtől, hogy ne legyen irányítója a csoport tevékenységének, és vállaljon kevesebb felelősséget a személyek közötti kapcsolatok fenntartásában, s ezáltal maguk a csoport tagjai veszik át az irányítást és felelősséget az egymás közti viszony kiépítésében a megvalósítandó cél érdekében.

Ennek a stílusnak az üzenetét így fogalmazhatnánk meg: „Tudom, hogy meg tudjátok csinálni nélkülem is.”

A passzív beavatkozás stílusának alkalmazási módja alkalomról-alkalomra változhat attól a helyzettől kezdve, amikor a vezető fizikailag ugyan jelen van a csoport tevékenységében, de nem irányít és nem vesz részt döntő módon a határozathozatalban, el egészen addig a helyzetig, amikor teljesen magára hagyja a csoportot és egyáltalán nem vesz részt munkájában. Mindkét eset akkor lehet hatékony és eredményes, ha a vezető jól ismeri a csoportot alkotó személyeket, és biztos abban, hogy nélküle is építő szellemű döntés születik, és képesek lesznek megvalósítani a kitűzött célt.

2. Személy-irányítás

Ez esetben a cél az, hogy tevékenyen irányítsa a személyközi kapcsolatokat, s ezáltal olyan munkaléggörte teremtsen, amelyben a csoport tagjai örülnek, hogy együtt dolgozhatnak a feladat megvalósításáért. Ennek érdekében a vezető, ha szükséges, felfedi saját és a szervezet/intézmény céljait azért, hogy a konfliktusmentes kapcsolatokat fenntarthassa. Ennek a stílusnak a használata a vezetőtől rugalmasságot, sőt bizonyos engedékenységet, személyre való irányulást követel, másrészt pedig tevékeny részvételt a társadalmi-érzelmi háttér megteremtésében. A ve-

zető ez esetben kevésbé hangsúlyozza a szervezeti struktúrák kötöttségét és kevesebb irányítást végez.

A személy-irányulási stílus üzenete így hangzik: „Úgy hiszem, hogy saját magatok elvégezhetitek, de ha nem, én itt vagyok, hogy tanácsaimmal segítsen nektek.”

Egyes vezetők ezt a stílust a csoport képességei iránti egészséges tiszteletből alkalmazzák, mert meggyőződésük, hogy irányításuk nélkül is jól megy a munka. Mások viszont éppen a csoport képességeinek negatív szemlélete alapján tartják alkalmazhatónak, mivel úgy tekintenek a csoportot alkotó egyénekre, mint akik gyengék és képtelenek elviselni a konfliktust és a bizonytalanságot. Szerintük a vezetőnek biztosnak kell lennie abban, hogy hasonló helyzetek nem alakulnak ki, de ha mégis, gyorsan helyre kell állítani a rendet és biztonságot.

3. Teljes beavatkozás

Ennek a stílusnak a célja az, hogy mindenkit: a vezetőt és a csoport tagjait bevonja a csoport tervező és programkidolgozó tevékenységének valamennyi szakaszába, miközben megfelelő felügyeletet biztosít a szervezet érdekeinek teljes érvényesüléséhez. A vezetőnek, ez esetben, egyformán hangsúlyoznia kell az emberi kapcsolatok fenntartását, a szervezeti struktúrát és a feladatirányulási hatékonyságot és az eredményes működést.

Ez a stílus azt kéri a vezetőtől, hogy legyen tevékeny, de egyben rugalmas a személyközi kapcsolatok kialakításában, ugyanakkor azonban biztosítsa a szükséges intézményes keretet és felügyeletet a feladat megvalósítására.

E stílus által közvetített üzenet a következő: „Mindenkünknek van hozzáadni valója, arra nézve, hogy mit kell tennünk, és hogyan tudjuk azt jól elvégezni”.

4. Feladat-irányulási

E stílus célja, hogy biztosítsa az intézményes keretet és szoros felügyeletet a hatékony programok kialakítása érdekében, egyben pedig az eredményes termelést és szolgáltatást.

Ez esetben a vezető a főhangsúlyt a szervezeti programokra és azok megvalósulására helyezi. Ez a hangsúly megköveteli, hogy a vezető legyen szigorú irányító. Jóllehet nem szükségszerűen érzéketlen vagy kevésbé törődő az emberekkel szemben, a feladat-irányulási vezető a személyeket másodrangúaknak tekinti a kitűzött feladat mellett. Az egyének értékét a szervezettel kapcsolatban az adja, hogy mit tudnak felajánlani és tenni érte.

Ha a szükség úgy kívánja, az ilyen stílusú vezető vállalja a személyes kapcsolatok megromlásának kockázatát is az intézmény/szervezet érdekeinek megmentéséért, és nem tétovázik, hogy hatalmát vagy tekintélyét használja a feladat véghezvitele érdekében.

Az üzenetet ez esetben így fogalmazhatjuk meg: „Megmutatom nektek, hogy mit kell tennetek, és hagyom.”

A feladat-irányulási vezető inkább a személyhez kötődő viszonyra törekszik, mintsem a csoportkörnyezetre. Ugyanakkor ellenőrzi a kommunikációt is, s ez csak egy irányban történik: a vezetőtől az intézményen keresztül az egyénhez.

5. A mártír

A mártír az a vezető, aki rendkívüli hangsúlyt helyez a vezető szerepének szükségére a szervezeten belül, a feladat-irányulásra és a szervezeti struktúrák megmentésére. Megpróbálja fenntartani az ellenőrzést a bűn és a sajnálat érzésein keresztül. A lélektani tényezők, amelyek a mártír típusnál keverednek, a következők:

- a) erős szükség az ellenőrzésre,
- b) a tisztelet szükséglete,
- c) a túlhasznált munka igénye (hogy ezáltal a bűn és sajnálat érzéseit kialakítsa),
- d) alapos meggyőződése annak, hogy a csoport soha sem tudja jól elvégezni a munkát.

Ezért a mártír sokkal többet dolgozik, mint ami szükséges (kívánatos), s ezáltal megtagadja a csoporttól a hatékonyság tapasztalatának és egy egészséges ön-kép kialakításának lehetőségét.

Az üzenet, amit az ilyen vezetői viselkedésmód közvetít, így hangzik: „Nem tudtok semmit tenni nélkülem, és én már mindent el is végzek.”

A mártír igen gyakran túlzott nézetet alakít ki az intézményben saját értékéről, határozatainak és munkájának minőségéről. Ebből adódóan a mártír megkísérli ellenőrizni valamennyi döntéshozatalt, és elvégzi a munkát, mert már senki nem tudja mindezt olyan jól megtenni, mint őnmaga.

6. A rabszolga

Ez a vezetői stílus erős hangsúlyt helyez a passzív beavatkozásra. A rabszolga teljesen kivonja magát a vezetés felelőssége alól, miközben több munkát végez, mint amennyit kellene.

A lélektani erők, amelyek ebben az esetben hatnak, a következők:

- a) erős szükséglet arra, hogy reá szükség van,
- b) a konfliktus látszatát is kerülni, és kellemes személyközi kapcsolatokat kialakítani,
- c) a túlhasznált munka igénye,
- d) alap meggyőződése annak, hogy a csoport soha nem tudja jól elvégezni a munkát.

Látjuk tehát, hogy itt is hasonló lélektani erők játszanak közre, akárcsak a mártír esetében, azzal a különbséggel, hogy a rabszolga megpróbálja enyhíteni a bűntudatot, semmint előidézni azt. A rabszolga elkerüli a döntéshozatalt, agyondolgozza magát, és igyekszik tetszeni másoknak.

Az általa közvetített üzenet így szól: „Ne izgasd magad, én majd elvégzem.”

A rabszolga gyakran képtelennek vagy értéktelennek érzi magát egy fontos felelősséggel járó hivatal betöltésére. Ezért aztán beleveti magát az elfoglaltság sűrűjébe, csak hogy ne kelljen szembenéznie a felelősségvállalással. És természetesen a rabszolga mindig azt akarja, hogy mások lássák: milyen sokat dolgozik.

Befejezésül, anélkül hogy következtetéseket vonnánk le, hadd idézzem Lao-cet, a kínai bölcselőt:

„A vezető akkor a legjobb, amikor az emberek alig veszik észre, hogy létezik (él). Nem olyan jó, amikor az emberek engedelmeskednek és meghajolnak előtte. Rossz, amikor megvetik őt. De egy jó vezetőről, aki keveset beszél, amikor munkáját elvégezte, célját betöltötte, azt mondják: Mi magunk tettük azt.”

(átvéve a Keresztény Magvetőből)

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Az unitárius Bogáti Fazakas Miklós és költészete

I.

A XVI. század második felének unitárius teológus költőjét – a szombatos mozgalomhoz való vélt tartozása miatt – hosszú ideig agyonhallgatásra ítélték. Mint költővel, elsőként Toldy-Schedel Ferenc, előbb orvos, majd irodalomtörténész foglalkozik „Magyar költészet története” című munkájában (1867). E munkában azonban téved abban, hogy elfogadja Bogátinak szombatos beállítottságát.

Tizenhárom évvel később, 1880-ban, az unitárius Jakab Elek veszi a bátorságot és a Keresztény Magvetőben megjelenő tanulmányában Bogátit – ellentmondást nem tűrően – antitrinitáriusnak, azaz unitáriusnak mondja. Ettől fogva az irodalomtörténészek hol a szombatos, hol az unitárius Bogáti felől írnak. Így Kardos Albert 1883-ban, Császár Ferenc 1902-ben, Thury Zsigmond 1908-ban, Borbély István 1914-ben, Schiller István 1915-ben, Szerb Antal 1943-ban, Dán Róbert és Nemeskürty István 1968-ban és Csomasz Tóth Kálmán 1976-ban tör lándzsát az unitárius Bogáti mellett.

Szombatos voltát 1890-ben Kohn Sámuel, 1914-ben Kálmán Ödön hangoztatja, de van néhány irodalmár, aki nem foglal állást Bogáti vallási hovatartozásának kérdésében.

A szombatosság lényegét Jakab Elek tárja föl a Keresztény Magvetőben, reagálva Kohn Sámuelnek a „Szombatosok története” című munkájára.

Jakab Elek elmondja, hogy Bogáti korában a szombatosok olyan törvényen kívül helyezettek, akiket „megfogni, bebörtönözni törvénybiztosította joga a fiskusnak és a fejedelemnek.”

A köztudottan katolikus Báthoriak, a már protestáns Erdély élére kerülve, elsősorban a protestantizmus továbbfejlődésének kívánnak gátat vetni. Példa erre Dávid Ferenc elítéltetése, akit várfogságra ítélnék azért, mert a vallásos igazság fejlődésében nem áll meg ott, ahol a politika „megállj”-t parancsol.

A szombatosságról azt tartják, hogy az a radikális antitrinitarizmusnak a judaizmus felé való elhajlása. Lényege Dán Róbert megfogalmazásában így hangzik: „A szombatos irányzat ószövetségi tanításokat hirdet. Tagadja a mózesi törvények alól mentesítő újszövetségi szabadságot, mert alapgondolása szerint az érvényét veszti az apostolok halálával. Ez a felekezet csak annyiban különbözteti meg magát a zsidóságtól, hogy Jézust Messiásnak tartja, kinek első földi megjelenésekor megváltói szerepének betöltése az zsidók konokságán megghiúsul. Ezért második eljöveteleig az ószövetség szavai követendők, s törvényeinek megtartása jelenti az üdvözülés útját.”

Tekintettel a minden eszmeáramlattal jelentkező túlzásra, a szombatosok közül is sokan a „törvény” életbenmaradását a külsőségekre alkalmaz-

zák. A mindennapi életben öltözködésükkel, étkezési szokásaikkal stb. saját magukat különítik el azoktól, akik nem a külsőségek és a szokások visszafejlesztését, hanem az eszmei tisztaságot kívánják a vallás középpontjába állítani.

Az ótestamentumi zsidóság szokásaihoz visszatérő szombatosok magukra vonják nem csak a fejedelem, hanem az átlagemberek haragját is, akik a XVI. század türelmetlenségének szellemében szombatossággal vádolják a katolikus egyház dogmáit gyökerében támadó unitáriusokat, köztük – utólag – a kor kiemelkedő unitárius költő-teológusát Bogáti Fazakas Miklóst is.

Bogáti életrajzi adatai 1902-ig csak föltételezéseken alapulnak.

Décsi Lajos 1895-ben kijelenti, hogy a Bogáti életére vonatkozó adatokban, „jóformán csak arra vagyunk utalva, amit műveiben elszórtan, vagy a végső versszakokban saját maga tart fent számunkra.” 1902-ben Kanyaró bejelenti, hogy az akkor tanárjelölt, később levéltári főigazgató, Kelen Lajos fölhívta figyelmét az Erdélyi Múzeum Egylet könyvtárában levő, 1551-ben Wittenbergben kiadott, Éber-féle „Calendárium historicum”-ra, mely Bogáti tulajdona volt, és a költő-teológus saját kezű – családi és korára vonatkozó – bejegyzéseit tartalmazza.

Ebből kiderül, hogy Bogáti 1548. december 4-én született Tordán, az aranyosszéki Bogátról Tordára áttelepülő Bogáti családban. Neve több variációban szerepel. A Bogáti név a család származási helyére utaló nemesi előnév. A Fazakas név helyett a költő a latin Figulust, vagy a görög Peliedest használta. A Bogáti Fazakas Miklós név egyetlen helyen, a Péchi Simon féle énekeskönyv címlapján jelenik meg.

A kor, amelyben Bogáti életének eseményei nyomon követhetők, igen változatos. Idézhetjük itt a János Zsigmond fejedelem halálát követő katolikus Báthoriak uralmát, a török- és németpárti főemberek összeecsapását, az Ausztriára és Magyarországra, valamint Erdélyre kiterjedő pestisjárványt, és azt a szellemi harcot, amelyben – Schiller szerint – „úgy a politikai, mint a magánéletre rányomja bélyegét a vallási extázis.” A kor – az 1570-es évek Erdélyben – fölvonultat minden ideológiát. Azonban Dávid Ferenc halálát követően a szabad hitelveket fölváltja a központi hatalom által támogatott hivatalos egyházi álláspont, amellyel szembeállni a sanctiók önkéntes vállalását jelenti.

Ebben a korban a külföldi tudósok körében is előszeretettel tanulmányozott, akkor antitrinitáriusnak mondott tanok elérkeznek ahhoz a ponthoz, amelynél megkezdődik az ellenhatás kibontakozása. Az osztrák és olasz jezsuita központok egymásután készülnek föl a szentháromság dogmájával szembehelyezkedő antitrinitáriusokkal való

küzdelemre. Az Erdélyben otthonra lelő antitrinitárius teológusok a Báthoriak támogatta katolicizmus erősödésének következtében elhagyni kényszerülnek a vallásszabaság – addig – „klasszikusnak” mondott földjét. Az antitrinitárius egyház megmentésére vállalkozó Blandrata György elfogadtatja az „ember Jézus” imáadására és segítségül hívására vonatkozó dogmát. A radikális antitrinitarizmus a külföldi egyetemeket látogató, európai műveltséggel rendelkező főurak udvarába szorul, ahol a teológiai eszmék torzulása következtében érlelődik az a szombatosság, amely az 1580-as évek közepén már kialakuló formát ölt, s amely, mint újítás, a hatalom teljes szigorával kerül szembe.

Ilyen korban és időben élt az a Bogáti Fazakas Miklós, aki tanulmányait a szülővárosától, Tordától néhány órai távolságra levő kolozsvári unitárius iskolában végezte. Ebben az iskolában szerezte meg nemcsak a későbbiekben autodidaktikus módon fejlesztett és tökéletesített görög és latin nyelvtudást, hanem történeti, irodalmi, filológiai és teológiai ismereteit is, melyek kora egyik legműveltebb humanistájává avatták. Feltételezhetően anyagi körülményei és a kor zaklatott volta miatt nem kerülhetett sor külföldi továbbtanulására.

Bogáti közéleti pályafutását iskolai elvégzése után, 1575-ben, 27 éves korában Désen kezdte meg a Hagymási-féle birtokon, mint iskolamester, azaz tanító. Désen azonban csak néhány hónapig tanítoskodott, mert az új iskolai évet, mint a tordai iskola igazgatója kezdte meg.

Ebben az időszakban – a még pályakezdő – Bogáti nem rendelkezett főúri pártfogókkal s az egyházi élet irányításában való szerepléséről sincs semmiféle adatunk. Tordai ismeretségi köre még nem terjedt túl szülővárosa határán s azokon a körökön, amelyben tanítványainak szülei mozogtak. A tordai csekély javadalomból meglehetősen szűkösen élt. A pénzszerzés lehetősége indította arra, hogy befejezze Görcsi Ambrus Mátyás királyról íródó, de félbemaradó munkáját, és hozzáfogjon a „Három jeles főhadnagyok... vetélkedéséről” szóló verse megírásához.

Bogáti tordai tanítoskodásának harmadik esztendejében megházasodott. 1578. december 9-én nőül vette annak a Csipkés György tordai főbírónak Katalin nevű lányát, akit 1601-ben az új-tordai templomkastélyban – több száz tordai polgárral együtt – Básta hajdúi lemészároltak. Bogáti még a házasságkötés előtt Kolozsvárt sajtó alá rendezte elkészült munkáit, majd visszatérve Tordára, tanítói hivatásának gyakorlása közben hozzáfogott új munkájához, a bibliai tárgyból merített „Eszter dolga” című vers megírásához. Tordán 1579. november 16-án született első gyermekük Ágnes, aki még ugyanebben az esztendőben el is halálozott.

1579-ben Bogáti – valószínűleg a nehéz életkörülményekre való tekintettel – eltávozott Tordáról, és átmenetileg Véckén, Balassi Ferenc főkirálybíró birtokán tartózkodott. Itt a Küküllő menti udvarházban, nevelői munkája mellett, teológiai felké-

szültségének elmélyítésével is foglalkozott. Vendéglátó gazdája összeköttetéseinek igénybevételével Bogáti 1580-ban már Kolozsvárt találjuk, ahol mint iskolamester, belecsöppen az egyházi küzdelem kellős közepébe. Bogáti az antitrinitárius egyház szélső baloldalának álláspontját fogadta el. Mint ilyen nem írta alá a dávidferenci tanokat elítélő Blandrata-Hunyadi-féle hitvallást. Ennek következtében nem csak állását kellett feladnia, hanem Kolozsvárról is eljött.

Bogáti kolozsvári tanítoskodása éveiben megismerkedett a szintén dávidi tanokat valló Gerendi János főúrral, aki a Kolozsvárról eltávozni kényszerülő Bogáti meghívta gerendi birtoka udvari papjává.

Bogáti még kolozsvári tartózkodása alatt Dávid Ferenc mártírhalt szenvedett püspök fiával, Dávid Jánossal, a püspök vejével, Trauzner Lukácsal és az orvos-pap Jakobinus Bernáttal „Defensio...” címen, Dávid Ferenc védelmében röpiratot adott ki. A munka Kolozsváron lakó szerzőit tartóztatták. Bogáti, hogy a felelősségrevonástól megmeneküljön, – Gerendi segítségével – a török hódoltság területén lévő, pécsi unitárius központba menekült.

Pécsen – Válaszúti védőszárnyai alatt a papnövendékek képzésében vett részt. Itt fogott hozzá az „Apokalypsis kommentár” és a zsoltárparafrázis írásához.

1582-ben Bogáti, a Kolozsvárról kapott kedvező hírek hatására visszatért Gerendre, ahol megszületett harmadik – Aspásia névre keresztelt – gyermeke. Rövid gerendi tartózkodás után ismét Tordán tanít. Itt folytatja a zsoltárok feldolgozását, majd 1584. január 4-én születő, alig nyolc hónapot élt fia elhalálózása fölötti fájdalmában – mintegy saját vigasztalásra – hozzáfogott Jób könyvének, majd az „E világi nagy sok zűrzavarról való ének” című munkája írásához.

1585-ben családjával Tordáról Homoródszentpálra, a Kornis-féle birtokra költözött. Itt született meg második fia, Pasiphilus-Pastiel.

1588. július 11-én Homoródszentpálon eltemette feleségét. Bár Bogáti másodszor is megházasodott, ezen házasságkötésének ideje, második feleségének neve, s a tőle származó leánya ismeretlen maradt. Ez évben Bogáti ismét Kolozsvárt találjuk. A medgyesi országgyűlés jezsuitákat kitiltó rendeletének hatására, az addig szélső radikális elveket valló Bogáti aláírta – a már említett – Blandrata-Hunyadi-féle hitvallást, és mint a kolozsvári unitáriusok papja működött tovább, 1592-ben bekövetkező haláláig. Rokonai még Básta idejében pusztultak el, közvetlen családja pedig Kolozsvár környékén vész az ismeretlenség homályába.

II.

Bogáti irodalmi működése hármas: tudományos, történelmi és szépirodalmi irányú. Az alábbiakban irodalmi munkásságát két részben, egyházi és világi munkák felosztásában tárgyaljuk.

Legjobban ismert, egyben legtöbbet vitatott egyházi jellegű munkája a Homoródszentpálon végső formába öntött „Zsoltár-parafraízis.”

Bogáti zsoltárparafraízisével való foglalkozás az 1900-as évek elejétől ölt irodalmi mértéket. Ezen időtől fogva az irodalomtörténelem mind több és több oldalról világítja meg az ószövetségi zsoltároknak Bogáti tolmácsolta értékét, mely a köztudatban, mint „az első teljes magyar nyelvű zsoltárfordítás” él.

Bogáti zsoltárproblémája két vallásideológiai nézet, az antitrinitárius és a szombatosság kérdése körül csoportosul.

Az irodalomtörténetből tudott, hogy a XVI. századi reformációban a középkori himnuszot fölváltotta az ószövetségi zsoltárok használata, melyeknek énekelhetővé tételéhez szükséges a szöveg átköltése. A kor humanistái ezért a zsoltárokat klasszikus versmértékű latin strófákba költik újra.

A zsoltárokat 1537-ben a német Helius Eobanus szolaltatja meg elégikus formában. 1566-ban a skót George Buchanan használja föl zsoltárfordításában a horatiusi versformákat. Az első francia nyelvű zsoltárfordítás 1562-ben készült el, Theodore de Béza és Clement Marót munkájaként. Az első német fordítás Ambrosius Lobwassert dicséri. Az első lengyel átültetés 1558-ban Jakub Lubelczky munkája.

Az első magyar zsoltárfordító 1548-ból Székely István, akinek prózai szövege a vers hatását kelti. A következő magyar nyelvű fordítás 1560-ból való Heltai Gáspártól, aki a zsoltárfordítást a teljes Biblia részeként jelenteti meg. A XVI. század végén Károlyi Gáspár teljes bibliafordítása magába foglalja a zsoltárok szövegét is. A XVI. század második feléből több szerző foglalkozik zsoltárrészek fordításával. Ezek: Sztárai Mihály, aki 16, Szegedi Gergely, aki 9, és Balassa Bálint, aki 5 zsoltárt ültet át magyar nyelvre. Az első teljes magyar nyelvű fordítás azonban Bogáti Fazakas Miklós műve.

Szintén az irodalomtörténetből tudott, hogy a Bogáti fordította zsoltárok lényegesen különböznek a XVI. és XVII. század valamennyi hasonló jellegű magyar nyelvű munkájától. Ez arra vezethető vissza, hogy Bogátit a zsoltárfordítással más cél vezeti, mint többi társát. Ugyanis Bogáti célja a zsoltárfordítással nem a közös áhítat fölkelése, hanem az ókori zsidóság irodalmi gyöngyének a zsidó történelem belső összefüggéseiben való megértése. Ezért közvetlenül héber szövegből és zsidó kommentárok igénybevételével fordított.

Az irodalomtörténet megítélése ebben a kérdésben is megoszlik. Bán Imre például föltételezi, hogy Bogáti ismerte a héber kommentárokat, illetve azok átültetését. Használhatta a Biblia korai arám fordítását a Targumot. Rendelkezésére állhattott Augustinus Justinianus egymás mellé rendezett héber-arámi-arab-görög-latin zsoltárvariansa, az Octapulus Psalteri is.

Schiller úgy véli, hogy Bogáti zsoltárfordításaiiban szigorúan ragaszkodott az eredeti szöveghez,

de ahol a tartalom engedi, ott beleszótt a saját érzelmeit is.

Két másik irodalomtörténész, Pintér Jenő és Császár Ernő a zsoltárok epikai keretszerkezetére figyel föl. Az utóbbi szerint Bogáti ebben Sztárai és Szegedi kompozíciójára támaszkodott, de ugyanakkor tovább is fejlesztette azokat. Versbe szedi a zsoltár létrejöttének körülményeit és ismertette annak szerzőjét. Szerkesztése pontos és következetes. Úgy a keret, mint a zsoltárok szoros egysége Bogáti költői érzékéről tanúskodnak.

Pintérnek és Schillernek föltűnik, hogy a zsoltárokból hiányzik a keresztényi és a hazafias vonatkozás.

Dán Róbert úgy ítéli meg, hogy Bogáti a zsoltárokat az időbeli históriák értelme szerint mutatja be.

Csomasz Tóth Kálmán a zsoltárfordítás értékét a magyar dallamokra épültségében látja. Ezért a zsoltárok – szerinte – nem irodalomtörténeti melléktermékek, hanem a XVI. századi művelődéstörténet kiemelkedő alkotásai.

Császár Ernő Bogáti terhére rója a XVI. századi vallásos irodalom egyik jellegzetességét, a bőbeszédűséget. Amint megállapítja, Bogáti a rövidséget az érthetőség kedvéért áldozza föl. Az esetleges félreértések elkerülése végett mindent részletezve, bőbeszédűen és oktatólag mond el.

Ferenczi Zoltán a fordítást – költői erényein túl – gyönyörködtető voltaért dicséri, de úgy látja, hogy a hosszú, lassan folyó sorok nem alakulnak könnyen dalolható versekké.

Az unitárius Kanyaró Ferenc a zsoltárok felekezeti föltűnőségére hívja föl a figyelmet, melyből hiányzik a század türelmetlenségének szelleme. A zsoltárokból a szerző csak a katolikusokra tér ki. Azonban itt sem a felekezeti támadja, csupán a jezsuitákkal van számolni valója, de az igazság és a mérsékletesség határain belül.

A fenti irodalomtörténészek megítélése alapján Bogáti zsoltárparafraízisa tényleges irodalmi érték, még akkor is, ha Toldy Ferenc kihangsúlyozza, hogy a zsoltárok nagyobb része a szombatosok énekeskönyvében található meg, és Kohn Sámuel a zsoltárokból a szombatos eszmék legkézenfekvőbb tolmácsolását látja. Ugyanis a zsoltárok, az antitrinitárius Bogáti szélsőradikális eszméinek képviselőjében, keresztény tanokat hirdetnek, melyeket a szombatosok csupán létük biztosítása érdekében vesznek át.

Bogáti zsoltárait a szombatos Péchi Simon Homoródszentpálon akad rá, melyeket magával visz szenterzsébeti otthonába, ahol lemásoltatja. Hogy a szombatos másoló változtat-e a szövegen, azt nem tudni. Tény azonban, hogy a zsoltár törvényt és a zsidókat dicsérő sorai nem a szerző teológiáját, hanem tehetségét igazolják. Igaza van Dán Róbertnek, aki megállapítja, hogy Bogáti krisztológiája új elméleti lehetőségek felé mutat, de semmiképpen nem hirdeti a törvénynek a keresztények közötti érvényét. Kifejti azt is, hogy a szombatosok azért használják Bogáti zsoltárait, mert azok hangulatilag híven visszaadják a szombatosok érzé-

seit. Bogáti zsoltárparafrázisa nem szombatos szerzemény, de a szombatosok is kedvelik és használják.

Bogáti zsoltárfordítása nem maradt fenn eredeti szövegében. Ami belőle rendelkezésünkre áll, az egy évszázad szombatos másolóinak munkája. Bogátinak nem adatott meg, hogy zsoltárfordítása újabb és újabb kiadást érjen meg. Az idő nem kedvezett a kinyomtatásnak, ezért a zsoltárok kéziratban terjedtek.

Bogátinak zsoltárai mellett az „Apokalipsis kommentár”, a Jelenések könyvének magyarázata az a munkája, amely valóságos meggyőződésének sokszor félreértett és félremagyarázott tükré.

Az Apokalipsis Kommentárt Kolozsváron írta és Balássi Ferencnek, az akkori udvarhelyi Főkirálybírónak ajánlotta. Bogáti, e rejtett értelme miatt a Biblia legnehezebb könyvének számító munka feldolgozásához Pécsen kezd. A magyarázat megírásakor görög szövegre, Arius Montanus 1571-ben kiadott görög Újtestamentumára, Erasmus Novum Instrumentumára (1516) és Sebastian Castellio munkájára támaszkodik. De fő támasza Palaeologus, akinek egyetért teológiájával.

A négy részre tagolódó munka első része az atyafiakhoz szóló ajánlás, mely azt hangoztatja, hogy ha az olvasó szeretettel törekszik a munka megértésére, akkor az hasznára szolgál. A második rész Balássi Ferencnek szóló ajánlás. A harmadik a tulajdonképeni magyarázat és a negyedik a rövid befejezés.

Az ajánlásból kiderül, hogy Bogáti a munka megírása előtt, Pécsen, a Jelenések könyvének egy-egy textusára prédikációt írt, majd azokhoz a kérdésekhez szólt hozzá, melyekre nézve a teológusok nem jutottak közös nevezőre. Az előszó megvilágítja Bogáti Messiászszemléletét is, ki Jézust olyan Messiásnak tekinti, aki egyszer és mindenkorra betölti hivatását.

Egyébként az Apokalipsisben két téma áll az előtérben. Jézus küldetésének és az Új-Jeruzsálem elemzésének kérdése.

Bogáti Apokalipsis-beli Jézusa azonos Isten dicsőséggel megkoronázott küldöttével, aki – azonban – nem tudja ellenségeit legyőzni. A Messiással azonos Jézus születése előtt nem létezik. Megváltói feladatát életében kapja. Feladatának eleget tesz, és kereszthalála után üdvözíti övéit.

Az Új-Jeruzsálem a Jézusban hívók jutalma. Égi város, ahová az ember az utolsó ítélet után jut, és válik részévé az örökéletnek. Ez az Új-Jeruzsálem Jézus igazi királysága, mely a Sion hegyén épül, de nem azonos semmilyen bűnös várossal. A másodszor eljövő Messiás nem hús és vérből való földi király, hanem e földöntúli város megítélt lelkeinek uralkodója.

A szerző – Palaeologus hatására – világosan megfogalmazza, hogy mit jelent a pogányok számára a hit eredményezte üdvösség. A munka foglalkozik az ünneppel, szól az élettilalmak felől, és megnyilatkozik a hitből való megigazulás mellett. Kifejti, hogy a megváltás csak az égben következik be, s így a földi világ elmentmondásai csak a túlvilági kiegyenlítésben oldódnak föl.

Bogáti e munkát magyar fordításban elküldte Karádi Pálnak, az akkori „alföldi unitárius püspöknek”, aki egy könyvterjedelmű bírálattal felel Bogátinak. Válaszában a fejtegetés szellemét támadta. Karádinak azért nem tetszett a magyarázat, mert Bogáti a benne foglaltakat már megtörtént eseményként magyarázta.

A munka vallásideológiai alapját nézve Bogáti teljességgel unitárius, még akkor is, ha a munka nem marad fenn eredeti szövegezésében.

(folytatjuk)

Kelemen Miklós

Bogáti Fazakas Miklós

PSALMUS CXXI

Veled az Úr

Várnék erőt mindenünnet,
Hegyek felől segedelmet,
Széllel viszem két szememet,
Nézném, ha védnék fejemet.

Együnnet is nem reménlek,
Azért csak az Úrra nézek,
Ha mindent könnyen teremtet,
Engem ez ügyben megmenthet.

Lábod izsamni sem hagyja,
Ha tántorgasz, kezéd fogja,
Szemét álomra nem hunyja,
Fédet őrződ, Úr úgy ója.

Elhidd, ez Úr hogy nem szunnyad,
Izraelt őrzi, úgy tudjad,
El sem veszi szemét rólad,
Éjjel-nappal neked virraszt.

De mit rettegsz, ha Úr nem hagy,
Ha Úr őríz, ha jobbján vagy,
Jobbod felől ha erőt ad,
Fejed felett árnyékot tart.

Aztól sem hév nappal nem vér,
Hold hűvöse éjjel sem ér,
Semmi veszély hozzád nem fér,
Mert mindenkor veled vezér.

Szentit régen az pusztában,
Így őrzé minden útokban,
Megóv s nem hagy semmi búdban,
Tartja lelked mert markában.

Utadban, minden jártodban,
Téged őríz, és házadban,
Békességben és hadakban,
Örökké tart ótalmában.

*

Rettent Jozafátnak mondá,
Jechaziel így biztatá,
Pogán ellen bátorítá,
Százhuszonegy nótán hagyá.

„... én protestáns vagyok. Mint ilyen,
szabadelvű, és jóindulatú
minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Húsz év Isten szolgálatában

1978–1979. Húsz év alatt a beregi unitárius presbitérium életében sok teendő akadt, hisz a semmiből kellett hitéletet teremteni. A külvilág számára a szabadelvű protestáns kör vezetőségeként váltunk közzismertté, így volt elfogadható.

Ebből látszik, hogy nemcsak egyházi gondokat vett a vállára a presbitérium (felöltött áttérések, konfirmáció, cigánymisszió), hanem közéleti és kulturális teendők elvégzését is (passió, Partium-műhely, reformáció emléknapija, nagy szellemi elődeink emlékhelyei, emléktáblái).

Mindennapi teendőink közepette is csak úgy tudtunk Isten szolgálatában maradni, hogy az örök reformációt tartottuk mindig szem előtt. Fő elvünk a Jézus képére való formálódás azáltal, hogy visszatérünk a forráshoz. Erre csakis az unitárius vallás adott lehetőséget, a tiszta jézusi hit követése, az őskeresztény hagyományokon felépített hitvallásban való élés révén.

Legfontosabb célunk az emberi-sátáni deformáció (a modern kor szellemi törekvése) helyett az Isten-emberi reformáció megvalósítása, ez adott végső értelmet életünknek.

Ez az igazi élet igenlése, amely az örökéletbe vezet. Isten öntudatot és megnyugvást ad, hogy részünk van diadalmas, isteni örök életben.

Szeressük az isteni akaratot, hisz ez a mi helyesen felismert s legmélyebb akaratunk is. A 21. században nincs túlélés tiszta hit, belső tartás nélkül. Természetesen ennek mindenkit átfogó, közös hitnek kell lennie.

A modern kor végére a keresztény hitvallást is bonyolulttá tették a századok. A mi küldetésünk csak az lehet, hogy lehetőségeink szerint az ésszerű megegyezés felé vezessük közösségeinket és az egyházakat.

A 20. században hatalmas lelki-szellemi torzulás következett be az emberiség életében. Az individualizmus az önkényességbe csapott át. A liberalizmus is tetszőlegességgé és önkényességgé vált.

Számtalan eset bizonyítja, hogy ekkor a nacionalizmussal társul és politikai eszközzé válik. Ám természetes helyén a vallás iránytű lehet, talajt adhat a kulturális sokféleségben.

A modern kultúrát átmeneti fázisnak kell tekintenünk.

A következő században a modern utáni kor következik. Ébredjünk öntudatára a lélek elrejtett, belső világának, s fejlesszük ki! Erre csak a tiszta hit, s az alakító szeretet ösereje képes.

A modernség viszonya a valláshoz negatív volt, ám a vallás pozitív aspektusú. Ha visszatekintünk, a haladás élén mindig vallásos emberek álltak. (Az új kor szellemóriásai, az amerikai alkotmány megszületésénél, a dél-amerikai felszabadítási mozgalmak, a kelet-európai rendszerváltás harcosai.) Hitünk szerint a 21. században új dimenziót kap a vallás. A jövő nemzedékében tudatosítanunk

kell, hogy miért él, mire törekszik? Ha csak önmagára gondol, elveszti saját személyiségét. A modern kor elembertelenít (diszkó, céltalan mának élés). Az ifjúság amennyiben elfogadja Istent, szabaddá válik mind önmaga, mind mások számára. Használjuk fel híven Isten kegyelmét, s tapasztalni fogjuk, hogy Isten szívesen építi hajlékát bennünk.

A mai vallások fő problémája, hogy megrekednek a saját középkori paradigmájukban. A kereszténység, a hierarchia jó része egy középkori paradigmában él. Pedig Isten népe, Isten országának az építése a legfontosabb teendőnk ezen a földön. Újra kellene gondolni a hitvallásokat. Vissza kell térnünk a zsidó-keresztény gyökerekhez és a természet-hez. Ebben a folyamatban szent meggyőződésünk, hogy útmutató, iránytű lehet az unitárius vallás. Hitünk szerint a zsidó-keresztény paradigma az eredeti. Egy átfogó világ-étosz segíthetne a békeesség, a szeretet és tolerancia érdekében az egész világon. Ez az átfogó vallás előidézheti a lelkek megtérését. A fanatizmus, a tekintélyelvűség csak hátráltatja a kibontakozást. Meglátásunk szerint csakis egy értelmes dialógus segítené elő a kimozdulást a holtpontról. Az ember eredendő igénye a hit, amely erejénél fogva tapasztalati tényezővé válhat.

Szükségünk van a hit által nyújtott bizonyosságra, tájékozódási pontokra, egy toleráns, dogmákat mellőző hitvallásra.

A továbblépésben a másik nagy probléma az, hogy emberarcúnak képzeljük el a világot, pedig a természet közbömbös irántunk. Tudomásul kell végre vennünk, hogy nem az ember a világ középpontja.

A modern ember érzése az individuum. A természeti ember a közösség, az egész természet része, kötődik az egészhez. Ide kell visszatérünk mind szellemben, lélekben és testi valónkban. Az ember egyrészt fizikai valójában porszem, ugyanakkor erkölcsi és szellemi óriás. Ebben a szellemben tevékenykedünk 20 éve a beregi végeken, s most a 20. évfordulón létrehoztunk egy új unitárius bázist, egy új központot Aranyosapátiban (Vásárosnaménytől 12 km-re.)

Itt kapott helyet a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola (2 tanterem, 1 iroda), egy új unitárius imaterem és egy leendő unitárius szoborpark. Távlati terveink közt egy unitárius konferenciaközpont létesítése szerepel, melyben az unitárius templom mellett konferenciaterem, irodák, szálloda és az öregek háza (orvosi ellátással) kapna helyet.

Mi is tiszteljük a jogot, megtartjuk a formát; de kitöltjük azt lélekkel és lelkesülünk a lelki szabadságért. Így tervezzük a 21. századot, szeretettel és toleranciával vezetve egymást Isten országa felé.

Felhős Szaboles
beregi szórványgondnok

56-osok az ybbsi kórházban

Ausztriában több helyen van pszichiátria, de az egyike, az ybbsi, számomra örökké feledhetetlen. Egyházzenei tanulmányaim során összekerültem magyar katolikus papokkal, és amiben tudtunk, segítettünk egymásnak. Az egyik magyar káplán, aki Ybbs körül tevékenykedett, azt a feladatot kapta az Ausztriában működő Magyar Lelkigondozó Centrumtól, hogy az ybbsi kórházban levő lelki betegeknek biztosítson gyónási, áldozati és lelki segítséget. Így szinte hetente utaztunk ebbe a kórházba, és beszélgettünk az ott betegnek nyilvánított magyarokkal, akik 56 után kénytelenek voltak elhagyni az országot forradalmi tevékenységük miatt. Ha valaki, nem bírva tovább a nehéz napokat, Ausztriában öngyilkossági kísérletet tett, azt a nemzetközi vöröskereszt számlájára valamelyik pszichiátriára bezárták, és szinte élete végéig reménytelennek tűnt a kihozatala. Két személynek a sorsa végtelenül megrendített, és elhatároztam, hogy mindent megteszek a szabadulásukért.

Az egyik egy klarinétművész volt, aki az öngyilkossági kísérlete után a kezelőorvosa állítása szerint is kivihető lett volna, ha valaki vállalja a felelősséget és az eltartását, mert ha megszűnik a vöröskereszt tá-

mogatása, többet az osztrák szervek nem tudnak számára semmit sem biztosítani. A kórház csak hitgette, hogy majd szabadul, s neki mindig igazolnia kellett egészségességét, ezért hatalmas folyosókat mosattak fel vele, vagy napokon át ablakot kellett pucolnia, és ő mindent megtett, hogy szabadulhasson. Mivel senki rokona nem élt már, a magyar követség se tudott segíteni, hisz egy pszichiátriáról nem lehet államközi szerződéssel egy másik kórházba valakit átutalni.

Volt ott egy jónévű magyar festőművész is, akiért más szervek is lépéseket tettek, és a kihozatala sikeresebb volt, mert Magyarországon éltek még rokonai, és a közös erőfeszítéseikre a kórház végül kiadta. Én elveszítettem vele a kapcsolatot, már csak az újságban olvastam, hogy Szombathelyen, átjutva a határon, bekéredzkedett egy osztrák autóba, melyben rajta kívül egy egész család ült, aztán a városban az egyik kanyarban hirtelen elrántotta a kormányt, és az egész osztrák család vele együtt meghalt.

Talán ez az eset is hozzájárult ahhoz, hogy a klarinétos barátunkat végül nem tudtuk kimenteni, a kórház elzárkózott a kiadásától.

Bócs Attila

Dusa Lajos

A kocsordi lelkész balladája

(A cselekvő unitárius, Abbrudbányai János emlékére)

Mint űzött vad, úgy jött közénk,
s hozzánk a kolozsvári dékán.
Fut a Szamos, s az éltető víz
áttör a rossz sors hasadékán
és ahol lehet – ott terem.
Hívó s hitetlen van elég
Erdélyben, Szatmárban s mindenhol,
akikért élhetsz példaként.

Tudás nélkül a hit üres,
tett nélkül oly gyöngye a szándék.
Életed lehet feszület,
de ha megadatott neked
tudni, tenni – úgy légy szerény,
hogy a lényeg valóra váljék.

Balsorsunk Erdélye oly sziklás,
Szatmár agyaga oly kemény.
De kivirágzik a tanítás,
ha van hit és van lelemény;
és mindent termőre fordíthat
az ember, s a kocsordi pap.
Az Úr velünk van ha teremtünk
az ég kék kalapja alatt.

Tudás nélkül a hit üres,
tett nélkül oly gyöngye a szándék.
Életed lehet feszület,
de ha megadatott neked
tudni, tenni – úgy légy szerény,
hogy a lényeg valóra váljék.

Minden szorgalma leüttetett,
mert bűn volt minden élnivágás.
Mindent megtett a hatalom:
hátha magunkat megutálnánk;
de akkor fölillant belőlünk
a forradalom, mint a fény... –
S egy világ hagyott minket cserben
ötvenhat őszi vérvödén.

Tudás nélkül a hit üres,
tett nélkül oly gyöngye a szándék.
Életed lehet feszület,
de ha megadatott neked
tudni, tenni – úgy légy szerény,
hogy a lényeg valóra váljék.

Jött a börtön, s még iszonyúbb
büntetés – hogy őt élni hagyták.
A dékán könyvelni tanult,
hogy hóhér-kegyből el ne tartsák.
Új poklunk székláb-faragóját
végül is megszánta az Úr;
hisz láthatta, hogy eltartottá,
s rongyhitűvé nem korcsosul.

TUDÁS NÉLKÜL A HIT ÜRES,
TETT NÉLKÜL OLY GYÖNGYE A SZÁNDÉK.
ÉLETED LEHET FESZÜLET,
DE HA MEGADATOTT NEKED
TUDNI, TENNI – ÚGY LÉGY SZERÉNY,
HOGY A LÉNYEG VALÓRA VÁLJÉK.

Az eddigi írásaim, mindannak ellenére, hogy ez egy gyermekoldal, a magam korabeli ifjakhoz szoltak. Rájöttem azonban a valláserkölcsi oktatási órákon, hogy a kisgyermek is nagyon igénylik a szép meséket, vallásos történeteket és istenes verseket.

Ezért jutottam arra az elhatározásra, hogy e számmal kezdődően írásaimmal, közléseimmel a kisifjúsághoz szóljak, számukra érthető és könnyen feldolgozható történeteket, meséket és istenes verseket adjak. Ennek érdekében felhívom a szülők figyelmét arra, hogy kérjék meg vallásórára járó

gyermeküket, hogy szíveskedjenek ők is besegíteni ezen oldal szerkesztésébe, beküldve címünkre rajzaikat, verseiket és tiszta lelkükből fakadó írásaikat, továbbá elvárásaikat és észrevételeiket ezen oldalra vonatkozóan.

Közreműködéseket előre is köszönöm!

Az Unitárius Élet e számában egy nagyon régi legendát adok közre, mely Péterről, Jézus legkedvesebb tanítványáról szól. Olvassátok el figyelemmel, mert nagyon sok a tanulni- és az okulnivaló belőle.

Rázmány Hedviga

PÉTER

(Legenda)

Jézus egy alkalommal, Péterrel a legkedvesebb tanítványával sétálni ment a közeli erdőbe. Séta közben sok mindenről beszélgettek. Szóba kerültek a mindennapi élet nehézségei, különösen azok, melyek az özvegyekre, az öregekre és az árvákra vonatkoztak.

– Hej, Istenem mennyi itt a szenvedés! – miközben a gazdagok bőségben dúskálnak, és bőven van mindenük, senki segítségére nem szorulnak.

– Nincs ez így jól Uram! – zsörtölődött Péter.

Jézus csak mosolygott a perelő Péteren.

Egy másik alkalommal a virágos réten sétálgattak, ahol már több napja nem esett az eső.

– Ej, Uram! Nézd a kókadó virágokat és a drága búzavetéseket! Ha hamarosan nem lesz eső, bizony az idén nem eszik a föld népe, mert minden ki fog száradni. Nem jól osztja be az Úr az esőt és a meleget.

– Hagyd el Péter, tudja a mi gondviselő Istenünk, hogy mi a dolga, és nem szabad az embernek ellene zúgolódnia – felelte Jézus.

– Már Uram, ne vedd rossz néven, amit mondok, de ha én csak egy napig Isten lehetnék, biza rendbehoznám a világot. Biztos nem lenne többé a földön nyomorúság, és a szegények és árvák tejbevajba fürödnének, a betegek meggyógyulnának, de még a pöffeszkedő semmirevaló gazdagokat is megtanítanám emberségre, és eső is akkor esne, amikor szükség van rá.

– Péter, Péter! Mondtam már, hogy minden úgy van jól, ahogyan a Jóisten elrendezte. De ha annyira vágysz Isten lenni én nem bánom, hadd lássuk mire mégy.

Amint kiérték egy legelőre, hát Uram Isten, Péter elé az égből leereszkedik egy aranyos trónus. Mintha integetett volna:

– Gyere Péter, gyere, ülj ide az ölembe, mert csak innen igazgathatod a szép világot.

Péter boldogan és ragyogó szemekkel ült bele az isteni trónusba. Rögtön gondolkozni kezdett, hogy mivel is kezdje el a nagy munkát.

Abban a percben egy szegény asszony közeledett, maga előtt teregetve egy tehenet a kis borjával. Péter nem bírta ki, hogy meg ne szólítsa:

– Jó asszony hova azzal a tehenel?

– Csak ide a legelőre! – szólt sebbel-lobbal az asszony, s azzal meg is fordult és magukra hagyta az állatokat.

– Hát mi lesz most már ezekkel a jószágokkal? Nem félsz, hogy elvesznek? – kiáltotta Péter az asszony után.

– Majd ügyel rájuk a Jóisten! – szólt vissza nagy sietve az asszony, nekem dolgom van, mert otthon várnak rám a gyermekeim!

– No Péter, most te vagy az Isten, és neked kell vigyáznod a tehenre meg a borjára, – szólt Jézus, és abban a pillanatban máris ott lógott egy nagy ostor a Péter nyakában.

Egy kis ideig csak legeltek az állatok, de egyszer csak egy dongó megcsípte a borjat.

Ijedtségében és fájdalomában felcsapta a farkát és szaladni kezdett árkon-bokron át.

Uccu!

Péter sem volt rest. Lekapta nyakából az ostort és vágatott a rohanó állat után.

Eleget istenkedik, eleget csalogatja és hívja szép szóval:

– Ne virág, ne! Ne csákó, ne! Ne boci, ne! – nem tudta megállítani a megijedt állatot. Péter csak szaladt, szaladt, eszeveszetten utána. Futás közben vagy kétszer-háromszor is elesett, miközben tenyeréről is és térdéről is lejött a bőr, s csurgott homlokáról az izzadság, mint a záporosó.

Aztán valahogy nagy nehezen egy bokros részen eléje került, és sikerült megállítania. A nap már kezdett leköszönni a horizonton, s már sötétedett, amikor Péter a borjával visszaért a legelőre.

– Látod Péter! – mondta neki megfontoltan Jézus, a mester – még ezt a kis borjút sem tudtad megőrizni, s te az egész világot akarod igazgatni, kormányozni?

– Hagyj Uram, ne dorgálj tovább! Inkább adj egy tányér pászulyt, borsót vagy lencsét és egy kancsó vizet, mert mindjárt elpusztulok éhemben-szomjamban!

Hát így igazgatta Péter a világot egy napon át.

„Ne ítéletek és nem ítéltetek”. Lk. 6, 37.

FOHÁSZ

Én Istenem, te légy nekem
Világító szövétnekem!
Légy csillagom, fénylő napom,
Te légy minden gondolatom.

Mutasd meg szent ösvényedet
Mely ide lennt jóra vezet.
Építs hidat az ég felé,
Hadd jussak el színed elé.

Pósa Lajos

Unitárius találkozó Füzesgyarmaton

Július 26-án templomunkban hitvalló unitárius találkozó volt. Füzesgyarmatról és az ország közeli-távoli részéből érkeztek az ünnepségre unitáriusok és szimpatizánsok. Templomunk sok-sok virággal feldíszítve várta az érkezőket.

A lelkész tartalmas, mély gondolatokat ébresztő prédikációja után a konfirmáció következett. Egy füzesgyarmati és egy nagyenyedi születésű, jelenleg Gáborjánban élő kislány tett hitéről bizonyosságot. **Balácsi László** lelkészünk kérdéseire bátran, csengő hangon válaszoltak a fiatalok. Bizonyítva, hogy ismerik az unitárius vallás hitelvét és szertartásait. A jelenlévők figyelemmel hallgatták a fiatalok hitvallását. Az első úrvacsoravétel után, Főtisztelendő **Bencze Márton** püspök úr áldotta meg az ifjakat, és átadta az Egyház ajándékát 1-1 Bibliát. **Dr. Murvai Sámuel** főgondnok is köszöntötte a fiatalokat. A füzesgyarmati egyház részéről **Bökfi János** gondnok fogadta az Egyházközség tagjaivá a leányokat. Végül a nemzetiszínű zászló mellett tettek fogadalmat az új egyháztagok.

A füzesgyarmati kislány magyar nemzeti ruhában, fején gyöngyhímzéses pártával, a gáborjáni székely népviseletben tett hitvallást. A székely ruhát és a magyar ruhát is nemzetiszínű csokrocská díszítette, ezzel is jelképezve a székely és magyar nép összetartozását.

A templomba érkezvén a jelenlévők örömmel, meghatottan jegyezték meg, elmúlt ötven év, hogy valaki magyar népviseletben jelent meg templomunkban.

Ez alkalommal tartotta a Püspöki Vizsgálószer az Egyházközség éves vizsgálatát. Dr. Murvai Sámuel főgondnok, a Magyarok Világszövetségének vezetőségi tagja számolt be az eredményről.

A főgondnok úr elismeréssel szólt Balácsi László lelkész gondos, példaértékű, fáradhatatlan munkájáról és lelkes segítőjéről a Tiszteletes Asszonyról.

De azt is elmondta, hogy a hívek is önzetlenül dolgoznak. A lelkész és felesége munkája csak úgy lehet eredményes, ha a hívek és szimpatizánsok kölcsönös szeretettel és megértésben élnek.

Főtisztelendő Bencze Márton püspök úr és Balácsi László lelkész úrvacsorát osztott a nagyszámú résztvevőnek. A Jézus életére és cselekedeteire emlékeztető szentjegyeket, kenyeret és bort a konfirmáló gyermekek szülei adták. Hálás köszönet érte.

Az ünnepi szertartás között a Nyugdíjas Énekar egy-egy szép egyházi éneket énekelt.

A találkozóra eljött egy kaposvári házaspár is, hogy személyesen megismerkedjen Balácsi Lászlóval és családjával. Rádiós istentiszteletét hallva a lelkésznek, kértek a hangszalagra rögzített beszédből. Hogy a jövőben is kaphassanak az elhangzó beszédekből 80 ezer forint adományt küldtek hangfelvételre alkalmas készülék vásárlására.

A kölcsönös ismerkedés örömmel töltött el mindannyiunkat.

A felejthetetlen élményt nyújtó ünnepség Nemzeti Imádságunk és a Székely Himnusz éneklésével ért véget.

Az ünnepség után egyik hívünk közeli kisvendéglőjében közös ebéd volt.

A baráti beszélgetésekből új barátságok kötődtek, és a meglévők szorosabbá váltak.

A következő évben ismét szervezünk találkozót, amikor az unitárius jelképpel díszített nemzetiszínű selyemzászlót avatjuk fel.

A zászló elkészítéséhez szükséges összeg gyűjtése már megkezdődött.

Reméljük ezen ünnepségnek is nagyszámú résztvevője lesz.

Kispálné R. E.

Családi vasárnap a Nagy Ignác utcai templomban

1998. szeptember 13-án a délelőtti istentisztelet keretében családi vasárnapot tartott a budapesti egyházközség. A rendezvényt megelőzően meghívót küldött az egyházközség elöljárósága azokhoz a szülőkhöz, keresztszülőkhöz, nagyszülőkhöz és rokonokhoz, aki gyermekeiket, unokáikat 1996, 1997, 1998-as években keresztelték. Összesen hetven meghívót postáztunk és mindannyiunk örömeire nem kevesebben, mint ötvenen válaszolták meg pozitívan, jelenlétükkel azt, hogy érdekli a család kicsinyét és nagyját az alkalmi istentisztelet. Az ünnepi istentiszteletet **Kászoni József** lelkész tartotta a Lk 2, 41-52 versei alapján. Az ünnepi istentisztelet szeretetvendégséggel zárult, amit a

Nagy Ignác utcai templomunk gyülekezeti termében tartottunk.

A vendéglátás előkészítéséért illesse köszönet **Brock Margit** templomgondozót. Jó volt együtt lenni, látni az utóbbi években megkeresztelt kisgyermek, akik József Attilával szólva „... apró ördögök, de szentek...” testi-lelki fejlődését, és mindannyiunknak jó volt osztozni a szülők örömeiben. Eredeti elképzelésünk szerint október-novemberi hónapokban ezt a rendezvényt folytatjuk azokkal, akiket 1995-ben és az azt megelőző években kereszteltünk. Reméljük ugyanolyan érdeklődés kíséri majd ezt is, mint a kezdeti családi vasárnapot.

K-KJ.

1998-as ODFIE-konferencia, Bölön

*„Élettisztelet és gyermekvállalás:
emberi, nemzeti és egyházi jövőnk alapfeltételei”*

Mint minden évben, most is megrendezésre került az Erdélyi Unitárius Konferencia most Bölönben. Nagy szeretettel fogadtak minket a helybeliek. 7 lány Pestről, 2 fiú Vásárosnaményből.

Csütörtökön érkezünk a helyszínre; ki házban, ki sátorban tartotta személyes holmijait, hisz a programok nem engedték a hosszadalmas alvást.

Első este istentisztelettel kezdtünk, majd a bölöniek műsorukkal szórakoztattak minket. Annak emlékére, hogy aug. 20-án István királyunkat ünnepeljük (megnéztük István a király c. rock operát). Kopjafát avatunk az iskolaudvaron. Másnap reggel 7-kor ébresztettek minket a „csengő” hangú kolompokkal. Reggeli után **Dr. Szabó Árpád** püspök és **Czire Szabolcs** előadását hallgattuk a magzatvédelem történetéről teológiai megközelítésben. Egy órával később, kisebb csoportban mi is elmondhatuk a témával kapcsolatban elképzeléseinket. Egyik csoportvezető **Miklósi-Vári Katinka** segédlelkész volt, akivel megoszthatuk kételyeinket és kérdéseinket a többi fiatalal együtt. Így mindenki okosabban távozhatott a megbeszélésről.

Este néptáncokat, népdalt tanultunk együtt és egy hatalmas tábortűz mellett

együtt énekeltünk, örültünk egymásnak és a nyárnak. Másnap ugyanezt a témát feszegettük tovább, de most **Dr. Proca Réka** orvosnő mondta el pusztán orvosi szempontból az abortusz fontosabb állomásait. Utána „Néma síkoly” c. filmet néztük meg, majd megbeszéltük a látottakat és hallottakat. Természetesen nem érthet mindenki egyet, így egy jó vita keretében mindenki elmondhatta véleményét.

Este egy fergeteges koncert után egy vérpezsdítő diszkóban vezethettük le a „fellesleges” energiánkat (ami még megmaradhatott az előző nem unalmas esték után).

Vasárnap délelőtt záró istentisztelettel búcsúztunk a tábortól. Eső közepette összehajigoltuk sátrunkat, és elbúcsúztunk egymástól, mindenki felszállt a megfelelő vonatra, és megkezdődtek az átlagos hétköznapiak. A konferencia leírása egész szórakoztatónak tűnik, de ez nem igaz. Első nap az embernek az a dolga, hogy a régi barátokat megkeresse, most is eljöttek-e. Elmeséljük egymásnak mi történt velünk, az eltelt egy év alatt. Első este együtt énekelünk a sátrak között. Együtt nézzük a hullócsillagokat. A két bal lábunkkal próbáljuk eltanulni a tánc lépéseket, a tánc házban ne-

Az unitárius ifjúság delegációja
a bölöni Erdélyi Unitárius Konferencián

vetünk, játszunk, bulizunk. A fiatalok egymásra bízzák magukat, megosztjuk a gondolatainkat és kételyeinket.

Jobb társaságot nem találsz!

Utolsó nap még az eső is esett, sirt az idő, hogy újra el kellett válnunk és megint egy évet kell arra várnunk, hogy újra együtt bulizzunk és vetélkedjünk. Ha tudsz, jövőre Te is gyere el, hisz nagyon fontos, hogy az unitárius fiatalok megismerjék egymást és hitüket is!!!

Sipos Emese Lilla

IRF konferencia 1998 Anglia

Van olyan, hogy lagziba készülünk, temetésre indulunk, és keresztelőkön találjuk magunkat... Ilyesmí lehetett az IRF 98 dramaturgiája (IRF=Unitárius Fiatalok Nemzetközi Szövetsége).

A díszlet (fehér felhők, esőfelhők, erősen zöld fű-fa, faházikó, fatemplom, barlang, katedrális, unitárius templom-padló, hálósák, halmaz, zsúfolt busz, óceán, cream team): Anglia.

Szereplők: angolok-ír, skót albion, amerikai, németek-svájci és németországi, magyarok, anyaországi erdélyi. Fiúk-lányok, négytől harminckét évesig.

Időpont: július 25 – augusztus 8-ig.

Első felvonás színhelye: **Charterhouse**; második felvonás **Trowbridge, Bath, Stonehenge, Crewkerne, Plymouth, Torqay, Southampton, London**.

Hogy miért pepecselek ennyit ilyen kaotikus hangulatkeltéssel?

Mert talán illik megörökíteni „az utolsó igazi” IRF-et.

A küldöttség

Mert (újja-) teremtésre is készültünk, melyet rendszerint valami tohuva-bohu előz meg.

Már a tavalyi konferencián megfogant a szándék: az IRF váljon alkalmassá az IARF (ún. Unitáriusok Világszövetsége) fiatal alcsoportjává lenni. Erről tanácskoztak a „vezírek” a bad-bolli IARF konferencián tavasszal. (Az IRF-elnök visszanyerte teljes jogú helyét az IARF Európai Koordinációs Bizottságában.) Az IRF – IARF-be olvadása biztosítaná a magasabb szintű szervezés lehetőségét, nem utolsósorban a fennmaradáshoz szükséges anyagi alapot is. Persze szép számmal akadnak, akik siratják az így veszendő sajátos IRF-hangulatot. Naponta feszült figyelemmel, próbáltuk megtalálni az újjászületés lehetőségeit.

Aki számára ez kínai, annak figyelmébe ajánlom a konferencia témájával kapcsolatos eseményeket.

„Az én testem templom” Naponta találtunk módot „e templom” belső sikálására, restaurálására, benső illataival, masszázstechnikájával. A bathi unitárius papnő meditációvezetéssel, a két Rebecca jó étellel, esti játékokkal és áhítattal. A Wells-i katedrális mint esetleges külső modell. Lovaglás, barlangászás, tengerparti séta, sok éneklés, néhányak elszerelemesedése, sok beszélgetés, jó viták. Hagyományos aukció, stunt night, kezdő és záró vándorgyertya.

Végül a nosztalgizálók is a harcos újtók is megtalálták a jövőbe vezető utat. Jövőre mégis csak lesz IRF konferencia Németországban, de az IARF-be kapcsolódás egyeztetésére, találkozunk Hollandiában, majd Kanadában.

Az egyéni és szervezeti megújulás után, egy hétig kirándulgattunk Dél-Angliában, a fent említett második felvonás színhelyén. Azaz egy hetet aludhattunk a tervek: találkozunk 1999-ben Manheimben, Amszterdamban, Vancouverben!

Azért, hogy találkozásunk létre jöhetett, illesse köszönet **Bencze Márton** püspök urat, **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyzőt, a Magyarországi Unitárius Egyházat és a Budapesti Egyházközséget anyagi támogatásukért.

Reméljük e két hét tapasztalatából mi is viszont támogathatjuk az egyházat szellemi és lelki élményeinkből.

Bencze Margit, Tompa Katinka, Miklósi-Vári Katalin

Lelkészértekezlet Hódmezővásárhelyen

1998 júniusában döntött úgy a lelkeszi kar, hogy a legközelebbi lelkeszi értekezletre **Kiss Mihály**, hódmezővásárhelyi unitárius lelkész és felesége Tünde meghívására ebben a szép kis alföldi városban kerüljön sor.

1998. augusztus 28–29-én került sor az összejövetelre, ahova a lelkeszek feleségeikkel együtt érkeztek. Bajor János hosszan tartó betegsége, Kelemen Miklós pedig egyéb elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni a találkozón.

Az érkezési napon Kiss Mihály tartott előadást a gyülekezet történetéről, a szórványok életéről, majd ünnepi esti istentiszteletre került sor **Balázs László** szép, míves szolgálatával, aki jelenések 2,10 alapján: „Légy hiv mindhalálig, és néked adom az életnek koronáját” bibliai textus alapján prédikált, sok erdélyi irodalmi idézettel egybeszóve mondandóját.

Az istentisztelet után kötetlen együttlét és finom vacsora volt, a helyi szokásoknak megfelelően, bográcsban készült alföldi pörkölt, Péter barátunk jóvoltából.

Szombat reggel a lelkeszek problémáikat osztották meg egymással, és döntöttek arról, hogy erdélyi mintára unitárius lelkeszszövetséget szeretnének létrehozni, melynek minden felszentelt lelkész tagja.

Benczédi Ferencné, drága Gabi néni vette át ezután a kis csapatot, és nagyszerű városnézőtúrát vezetett, a helyi tájház, múzeum megtekintésével. Sor került a hódmezővásárhelyi temetőben díszsírhelyen nyugvó neves unitárius közember, volt országgyűlési képviselő, **Kaáli Nagy György** sírjának megkoszorúzására is. Reá a templomban **Bencze Márton** püspök emlékezett, Beke György Nagy Györgyről szóló életrajza alapján.

A szokásos találkozón túl az volt a célja az összejövetelnek, hogy a lelkeszek és házastársaik közelebb kerüljenek egymáshoz, jobban megismerjék egymás gondjait, örömeit.

E helyről is köszönetet szeretnénk mondani Kiss Mihály lelkésznek és feleségének, valamint dr. Benczédi Ferencné Szabó Gabinak a meleg vendéglátásért és a szervezésért, az együttlétért.

Oszi

Ürmösi fiatalok Beregben

A Beregi Unitárius Ifjúsági Kör felvette a kapcsolatot az ürmösi unitárius fiatalokkal. Július végén 3 fős delegációt láttak vendégül. Az itt töltött tíz nap alatt beregi unitárius családokat látogattak meg, unitárius istentiszteleten vettek részt, és megismerkedtek Bereg nevezetességeivel. Megkoszorúzták az unitárius emlékhelyeket (Orbán Balázs és Kriza János emlékoszlopát, Balázs Ferenc emléktábláját, ill. a főtéren lévő 56-os emléktáblát).

A testvéri látogatást a beregi fiatalok augusztus végén vizionozták.

HALOTTAINK

Isten Vele, Berci bácsi!

Megdöbbenően értesültünk a szomorú hírről, hogy életének 98. esztendejében, 1998. szeptember 21-én elhunyt **DAMOKOS ALBERT**, Berci bácsi, egyházunk egyik legaktívabb, legodaadóbb és egyben legidősebb tagja.

Szentgericéről származott, fiatalon került át Magyarországra, az áldott emlékű Pethő István mellett aktívan részt vett a pestszentlőrinci templom építésében. Ő tervezte és készítette el a templom székely mintájú fa berendezéseit.

Ifjú korától szívén viselte egyháza sorsát, szinte az utolsó pillanatig, amikor egészsége csak engedte részt vett a Nagy Ignác utcai istentiszteleteken, a budapesti egyházi összejöveteleken.

Berci bácsi nagy természetbarát és -járó volt, Kis Zoltánnal együtt több túrát vezettek unitárius híveinknek is.

A gyászoló családnak adjon a Mindenható Isten megnyugvást, szeretett unitárius atyánkfiának pedig örök, csöndes békés nyugalmat!

1998. szeptember 1-én vettünk tőle végső búcsút **Bencze Márton** püspök **Miklósi-Vári Katalin** s. lelkész és **Vadady Attila** kántor szolgálata mellett.

szi

*

Szomorú szívvel, de Isten akaratában megnyugodva kísértük utolsó útjára 1998. augusztus 5-én

Cseppentő Jánosné
sz. **Papp Erzsébet**

atyánkfiát, a kocsordi egyházközség alapító tagját, lelkes templomjáró asszonytestvérünk földi maradványait. Súlyosan megpróbált földi életét a szüntelen imádkozás, a zsoltárének, a Biblia tartotta meg, amit magával vitt a hosszú útra is.

Adjon Isten csöndes pihenést, örök üdvösséget és hátramaradottainak vigasztalást az unitárius hitben.

Ny. L.

*

Holmlund sz. Tóth Zsuzsanna
55 éves

Szászújfalusi Felszeghy Sándor
79 éves

Kuti András
71 éves

Gaál Gyula
79 éves

Dr. Szórfy Györgyné
sz. **Mészáros Julianna** 67 éves

Sófalvi Dénes
77 éves

Isten adjon csöndes pihenést eltávozott testvéreinknek, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

KÖZLEMÉNY

Tisztelt Adományozók!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy 1997. évben felajánlott „személyi jövedelemadó” 1%-ra befolyt összeget a következő célokra használtuk fel:

- Budapesti Unitárius Egyházközség (Nagy Ignác u. 2–4. és Högyes E. u. 3.),
- Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség,
- Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség,

- Kocsordi Unitárius Egyházközség és a
 - Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség egyházi épületein
- történő felújítási, karbantartási munkálatok elvégzését támogattuk 100–100 ezer forinttal.

A támogatás összegét pályázat útján lehetett elnyerni.

Rázmány Csaba
elnök sk.

Gergely Felicián
titkár sk.

KÖSZÖNET

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa és az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlásával Egyházunkat és Alapítványunkat jelölték meg kedvezményezettnek.

Támogatásukért köszönetünket fejezzük ki, és életükre Isten gazdag áldását kérjük.

Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa
Unitárius Alapítvány Kuratóriuma

A Budapest V. kerületi Önkormányzat 1998. szeptember 9-én avatta fel az új Hercegprímás utcai szakorvosi rendelőintézetet.

Az ünnepség végén ökumenikus felszentelésre került sor. **Karsai Károly** polgármester meghívására az egyházi szertartást – a történelmi egyházak képviselői között – **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző végezte. Az eseményen egyházunk részéről részt vett **Vadady Attila** kántor is.

Kortárs zenemű – unitárius módra

Az angliai Cheltenham-i Nemzetközi Zenefesztiválon gyakran tüntetik ki figyelmükkel a fiatal zeneszerzőket.

1998. július 10-én **Alan Williams**: Adjunk hálát mindnyájan című művét is bemutatták. A cím így, magyarul hangzott el, és Alannek az angolra fordítás mellett lehetősége nyílt az erdélyi unitarizmusról, Dávid Ferencről is néhány „magyarázó” szót is hozzáfűznie.

A **Dávid Ferenc dalára írt variációk** szerkezete és hangszerelése leginkább Messiaen: „Quatuor pour la fin du temps” művéhez hasonlítható, hegedűre, klarinéttra, csellóra és zongorára íródott.

Alan csodálatos magyartudása, a budapesti Zeneakadémián töltött ittléte, erdélyi zarándoklatai, a horódszentmártoni Ifjúsági Ház létrehozása kapcsán igen ismerős számunkra, tiszteletbeli magyar.

Ezzel a művével különös misszionáriusa lett a zenében és Angolhonban az unitarizmusnak.

Gratulálunk!

Szentiváni Mihály Alapítvány Szándéknyilatkozat

A Szentiváni Mihály Alapítványt 1998. április 27-én iktatták be a Maros megyei Törvényszéken, mint jogi személyt. Nevét Szentiváni Mihály (1813–1842) nyárádgálfalvi születésű költő és publicistáról kapta, aki korábban szenvedélyes kitartással, tevékenyen vett részt – nemcsak íróként, hanem jogászként is – a közéletben, szüntelenül a szociális problémák foglalkoztatták. Az ő példáját kívánjuk követni alapítványunk célkitűzéseivel, azok megvalósításával: Nyárádgálfalván és környékén azokat az embereket szeretnénk megsegíteni, és gondoskodni is róluk, akik a kommunista rendszer alatt anyagi és erkölcsi károkat szenvedtek, a létminimum alatt éltek és élnek napjainkban is, mint volt kollektíves nyugdíjasok.

Olyan programok kezdeményezését akarjuk, amelynek fő célja az öregek szeretetházának a felépítése és működtetése; az ehhez szükséges anyagi alapok megteremtése-biztosítása. Eddigi tevékenységünk megvalósításai: az építkezéshez szükséges terület már rendelkezésünkre áll; az unitárius egyház tulajdonában lévő 8 hektár földbirtok termésének értékesítésével az arra rászorulókat segítettük, a szintén az egyházközség tulajdonában lévő géppark ingyenes használata ezek által.

Programjaink megvalósítása az unitárius egyházközség és más finanszírozó intézmények segítségével, valamint a falu-, illetve a környékeliek önkéntes munkájával lehetséges.

Aki óhajt ezekben a programokban részt venni, anyagiilag támogatni, kérjük, tudassa szándékát a következő címen: Török Elek unitárius lelkész, Nyárádgálfalva, Maros megye, Románia.

Török Elek
unitárius lelkész
4335 Galesti 111. tel 39
Jud. Mures Romania